

keréknyomok

TÁRSADALMI, ORIENTALISZTIKAI ÉS BUDDHOLÓGIAI FOLYÓIRAT

Tartalom

TANULMÁNYOK, FORDÍTÁSOK		
FENYVESI BOGLÁRKA		
Az Üresség tanítása – A Tanítás üressége A súnjátá és az upája viszonyának áttekintése hínájára és korai mahájána szövegek alapján	3	
NGUYEN THI THANH GIANG		
A koreai és a vietnámi holdújév összehasonlítása mítoszok, legendák, narratívák alapján	41	
CSER ZOLTÁN		
A mozgás szerepe a buddhizmus gyakorlatában	65	
FÓRIZS LÁSZLÓ		
Szemelvények a Páli Kánonból	75	
POROSZ TIBOR		
Testélmények és énképzet a nyugati gondolkodásban	101	
SCHREINER DÉNES		
Thanato-topográfia: a halál színterei	132	
SCHREINER DÉNES		
Hintapoétika		
Egy élménysorozat leírása		140
FÓRIZS LÁSZLÓ		
Dīrghatamas		148
FÓRIZS LÁSZLÓ		
Öt himnusz a Dīrghatamas-ciklusból		182
PROGRAMOK, ESEMÉNYEK		
TUDOMÁNY ÉS MEDITÁCIÓ		
Mindfulness, együttérzés, etika Konferencia és nyári egyetem		203
KRITIKÁK, RECENZÍÓK		
MAU DAS GUPTA		
Women Seers of the R̥gveda		206
JONARDON GANERI		
Attention, Not Self		208
SUMMARIES IN ENGLISH		210

FÓRIZS LÁSZLÓ

Szemelvények a Páli Kánonból

Éppen 25 éve jelent meg az India bölcsessége c. szöveggyűjtemény. Ebből az alkalomból közöljük az 1994-ben megjelent változatra épülő, új jegyzetekkel ellátott fordításokat. Ezzel a 120 éve fiatalon elhunyt¹ Henry Clarke Warren amerikai szanszkrit és páli tudós emléke előtt is tisztelgünk, aki Rockwell Lanmannal együtt a méltán híres *Harvard Oriental Series* (HAOS) könyvsorozatot alapította. *Buddhism in translations* c. munkája, amire válogatásunkban mi is támaszkodtunk, halála előtt három évvel jelent meg a HAOS III. köteteként.

KÖZÉPÚT

A Tan kerekének megforgatása.

Dhammacakkappavattanasutta, SN V.[12.]56.11 (Részlet)

[Így hallottam. Egy alkalommal az Áldott Benáreszben, Iszipatana őzligetében tartózkodott, s e szavakat intézte az Ötökhöz².]

– Szerzetesek, annak, aki visszavonult a világtól³, két szélsőségtől kell távol tartania magát. Melyik ez a két szélsőség? Az egyik az érzéki gyönyörök⁴ hajszolása⁵, amely alantas⁶, durva⁷, közönséges⁸, nemtelen⁹ és haszontalan¹⁰; a másik pedig az önsanyargatás¹¹, mely szenvedéssel¹² sújtott, nemtelen és haszontalan. Elkerülvén mindkét szélsőséget, a Beérkezett rátalált¹³ a Középútra¹⁴, amely felnyitja a szemet¹⁵ és [igaz] megismeréshez vezet¹⁶, lecsendesít¹⁷, belátást ad¹⁸, (teljesen) megvilágosít¹⁹, a Nirvánába visz²⁰.

1 Warren 40 éves korában halt meg 1899-ben.

2 P. *pañcavaggiyo bhikkhū*, a szerzetesek ötös csoportja a Buddha első tanítványait jelenti.

3 P. *pabbajita* [pp., *pabbajati*], 'aki elhagyta otthonát [s lemondva a világról az otthonatlanságba távozott]. PED: 'one who has gone out from home', 'one who has given up worldly life & undertaken the life of a *bhikkhu* recluse or ascetic'.

4 P. *kāma*.

5 P. *kāmasukhallik' ānuyogo*. PED: 'attachment to worldly enjoyment'. ('[*Kāma* is most frequently connected with *rāga* (passion), with *chanda* (impulse) and *gedha* (greed), all expressing the active, clinging, and impulsive character of desire.')

6 P. *hīna* [pp., *jahati*].

7 P. *gamma*, *közönséges* (v. *gramya* [*gāma*]).

8 P. *puṭhujjanika*.

9 P. *anariya*.

10 P. *anatta*.

11 P. *attakilamatha*.

12 P. *dukkha*.

13 P. *abhisambuddha*, pp., *abhisambujjhati*, ráébred.

14 P. *majjhimā paṭipadā* (f.).

15 P. *cakkhu-karaṇī* (f.), [valódi] látáshoz vezet.

16 P. *nāṇa-karaṇī* (f.), [valódi] tudáshoz vezet.

17 P. *upasamāya ... saṁvattati*.

18 P. *abhiññāya ... saṁvattati*.

19 Teljes felébredéshez/megvilágosodáshoz vezet (p. *sambodhāya ... saṁvattati*).

20 P. *nibbānāya ... saṁvattati*.

Melyik az a Középút, szerzetesek, amely felnyitja a szemet és [igaz] megismeréshez vezet, lecsendesít, belátást ad, (teljesen) megvilágosít, a Nirvánába visz?

A Nemes Nyolcas Út²¹ az, mégpedig: a helyes nézet²², a helyes elhatározás²³, a helyes beszéd²⁴, a helyes cselekvés²⁵, a helyes életvitel²⁶, a helyes erőfeszítés²⁷, a helyes összpontosítás²⁸ és a helyes számádhí²⁹.

Ez a Középút, szerzetesek, amely felnyitja a szemet és [igaz] megismeréshez vezet, lecsendesít, belátást ad, (teljesen) megvilágosít, a Nirvánába visz.

Most pedig, szerzetesek, a szenvedésről³⁰ ez a nemes igazság³¹: a születés³² szenvedés, az öregkor³³ szenvedés, a betegség³⁴ szenvedés, a halál³⁵ szenvedés, a nem kedvelttel³⁶ érintkezni³⁷ szenvedés, a kedvestől elválasztva lenni³⁸ szenvedés; nem elérni azt, amit szeretnénk, szintén szenvedés; röviden mind az öt [tapasztalást]³⁹ tápláló tényező⁴⁰ szenvedés.

Most pedig, szerzetesek, a szenvedés keletkezéséről⁴¹ ez a nemes igazság: a szomj⁴² az, ami a továbblétesüléshez vezet⁴³; gyönyör⁴⁴ és szenvedély⁴⁵ jár vele, itt is, ott is gyönyörökre lel. Ilyen a szenvedély szomja, a létesülés⁴⁶ szomja⁴⁷ és a megszűnés⁴⁸ szomja⁴⁹.

21 A Nemes Nyolcas Út elemeit illetően SN V.1.45.8 nyújt segítséget. Példaként végjegyzetben megadjuk a helyes összpontosítás (*sammāsati*) ottani értelmezését.

22 P. *sammādiṭṭhi*.

23 P. *sammāsaṅkappa*. P. *sankappa* (*sañ+kṭp*), szándék, cél, den.: *sankappeti*, (2.) elhatároz, igyekszik (PED: 1. to imagine, wish; 2. 'to determine', 'to think about', 'strive after').

24 P. *sammāvoācā*.

25 P. *sammākammaṃta*.

26 P. *sammā-ājīva*.

27 P. *sammāvoāyāma*.

28 P. *sammāsati*. P. *sati* (v. *smṛti*), emlékezet, emlékezés; felismerés; tudatosság; éberség; figyelem, figyelem/elme összpontosítása; elmélkedés, meditáció. (PED: intentness of mind, wakefulness of mind, mindfulness, alertness, lucidity of mind, self-possession, conscience, self-consciousness.)

29 P. *sammāsamādhī* (p. & sz. *saṃ-ā-dhi*, elmélyedés; szó szerint: 'összetétel, összeillesztés'; összeillesztése annak, ami szétesett; eggyé forrasztása annak, ami kettéhasadt).

30 P. *dukkha*.

31 P. *ariyasacca*, 'nemes igazság', vagy 'a nemesszívűek igazsága'.

32 P. *jāti*.

33 P. *jarā*.

34 P. *vyādhī*.

35 P. *maraṇa*.

36 P. *appiya*, fosztóképzős alak [PED: *piya*, 1. dear, beloved (as father, mother, husband, etc.); 2. pleasant, agreeable, liked], kellemetlen, utálatos.

37 P. *sampayoga* [*sañ+payoga*]. (PED: union, association).

38 A kedvestől elválasztva lenni (P. *vippayoga* [*vi+payoga*]).

39 P. [ki]sajátítást

40 P. *pañcupādānakkhandhā*, [szükségképpen ragaszkodással/kisajátítással járó, a tudatos tapasztalást] tápláló öt *szkandha*. P. *khandha*, sz. *szkandha*, [a tapasztalati tények létrejöttéhez elengedhetetlen öt] 'tényező': forma (*rūpa*), érzés (*vedanā*); észlelés (*saññā*); akarat/mentális tényezők (*saṅkhāra*) és tudat[osság] (*viññāṇa*).

41 P. *samudaya*.

42 Vágy, sóvárgás, p. *taṇhā*.

43 P. *pubbhavika* (adj.) [*puṇo>punaḥ*] [továbblétesüléshez, újjászületéshez vezető].

44 P. *nandī*.

45 P. *rāga*.

46 P. *bhava*.

47 P. *bhava-taṇhā*.

48 P. *vibhava*.

49 P. *vibhava-taṇhā*, PED: 'craving for life to end', desire for non-existence.

Most pedig, szerzetesek, a szenvedés megszüntetéséről a nemes igazság⁵⁰: a szenvedés megszüntethető a szomj maradéktalan⁵¹ kioltása⁵², megszüntetése⁵³, elhagyása⁵⁴, [a róla való] lemondás⁵⁵, [a tőle való] megszabadulás⁵⁶, a ragaszkodás-nélküliség⁵⁷ révén.

Most pedig, szerzetesek, a szenvedés megszüntetéséhez vezető útról a nemes igazság⁵⁸: ez a Nemes Nyolcas Út, mégpedig: a helyes nézet, a helyes elhatározás, a helyes beszéd, a helyes cselekvés, a helyes életvitel, a helyes erőfeszítés, a helyes összpontosítás és a helyes számádhí.

Végjegyzet

“És mi, szerzetesek, a helyes összpontosítás? Itt, szerzetesek, a [fáradhatatlanul] kitarító⁵⁹, [éberem] figyelő⁶⁰ szerzetes – megszabadulva⁶¹ a sóvárgástól és elégedetlenségtől⁶² a világ[gal kapcsolat]ban – a testben a testre⁶³ összpontosít[ja] figyelmét]⁶⁴; a [fáradhatatlanul] kitarító, [éberem] figyelő [szerzetes] – megszabadulva a sóvárgástól és elégedetlenségtől a világ[gal kapcsolat]ban – az érzésekben az érzésekre⁶⁵ összpontosít[ja] figyelmét]⁶⁶; a [fáradhatatlanul] kitarító, [éberem] figyelő [szerzetes] – megszabadulva a sóvárgástól és elégedetlenségtől a világ[gal kapcsolat]ban – az elmében az elmére⁶⁷ összpontosít[ja] figyelmét]⁶⁸; a [fáradhatatlanul] kitarító, [éberem] figyelő [szerzetes] – megszabadulva a sóvárgástól és elégedetlenségtől a világ[gal kapcsolat]ban – a [tapasztalati] tényekben a [tapasztalati] tényekre összpontosít[ja] figyelmét]⁶⁹. Ezt hívják helyes összpontosításnak, szerzetesek.”⁷⁰ (SN V.1.45.8.)

50 P. *dukkhanirodha ariyasacca*.

51 P. *asesa*.

52 P. *virāga*, ‘elszintelenítés’; csillapítás, csillapodás; eltűn[et]és.

53 P. *nirodha*.

54 P. *cāga*, megtagadása, feladása, elhagyása vminek; lemondás vmiről.

55 P. *paṭinissagga* [*paṭi + nissagga* (*nissajjati*, *nis + srfj*)], feladása vminek; lemondás vmiről, PED: giving up, forsaking; rejection, renunciation.

56 P. *mutti* [*muc*, vö. sz. *mukti*] PED: release, freedom, emancipation.

57 P. *anālaya* [*an + ālaya*] PED: aversion, doing away with (*taṇhāya*) (*ālaya* [vö. sz. *ālaya*, *ā + ī*, *līyate*], 1. orig. roosting place, perch, i. e. abode, settling place, house; 2. ‘hanging on’, attachment, desire, clinging, lust.

58 P. *dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasacca*.

59 P. *ātāpin*.

60 P. *sampajāna*.

61 P. *vineyya*, ger., *vineti* [*vi + neti*], eltávolít, hátrahagy vmit, megszabadul vmitől.

62 P. *abhiññā-domanassa*.

63 P. *kāya*.

64 P. *kāye kāyānupassī viharati*.

65 P. *vedanā*.

66 P. *vedanāsu vedanānupassī viharati*.

67 P. *citta*.

68 P. *citte cittānupassī viharati*.

69 P. *dharmesu dhammānupassī viharati*, a dharmákban dharmákra irányítja figyelmét.

70 Fórizs László fordítása.

A SZENVEDÉS MEGSZÜNTETÉSÉHEZ VEZETŐ ÚT NEMES IGAZSÁGA

Részlet a Mahāsatipatthānasuttából, DN 22 (PTS: D ii.290)

Mi a szenvedés megszüntetéséhez vezető útról a nemes igazság⁷¹, szerzetesek?

A Nemes Nyolcas Út⁷² az, mégpedig: a helyes nézet⁷³, a helyes elhatározás⁷⁴, a helyes beszéd⁷⁵, a helyes cselekvés⁷⁶, a helyes életvitel⁷⁷, a helyes erőfeszítés⁷⁸, a helyes összpontosítás⁷⁹ és a helyes számádhí⁸⁰.

És mi a helyes nézet, szerzetesek?

A helyes nézet a szenvedés⁸¹ tudása⁸², a szenvedés okának⁸³ tudása, a szenvedés megszüntethetőségének⁸⁴ tudása, a szenvedés megszüntetéséhez vezető út⁸⁵ tudása, szerzetesek.⁸⁶

És mi a helyes elhatározás, szerzetesek?

Amikor valaki elhatározza, hogy tartózkodik az érzéki gyönyöröktől⁸⁷, a rosszhiszeműségtől⁸⁸, az élőlények megsértésétől⁸⁹, az a helyes elhatározás, szerzetesek.⁹⁰

És mi a helyes beszéd, szerzetesek?

Amikor valaki tartózkodik a hazugságtól⁹¹, mások megrágalmazásától⁹², a durva⁹³ beszédétől és az üres fecsegéstől⁹⁴, az a helyes beszéd, szerzetesek.⁹⁵

71 P. *dukkhanirodhagāminī paṭipadā ariyasacca*.

72 P. *ariya aṭṭhaṅgika magga*.

73 P. *sammāditṭhi*.

74 P. *sammāsaṅkappa*.

75 P. *sammāvācā*.

76 P. *sammākammaṇṭa*.

77 P. *sammā-ājīva*.

78 P. *sammāvāyāma*.

79 P. *sammāsati*.

80 P. *sammāsamādhī*.

81 P. *dukkha*.

82 P. *ñāṇa*.

83 A szenvedés felmerülésének/eredetének, p. *dukkha-samudaya (samudaya [saṃ+udaya]*, PED: 1. rise, origin).

84 P. *dukkha-nirodha*.

85 P. *dukkha-nirodha-gāminī paṭipada*.

86 Ami bizony, szerzetesek, a szenvedés tudása/megértése/ismerete, ..., azt hívják, szerzetesek, helyes nézetnek. P. *yaṃ kho, bhikkhave, dukkhe ñāṇaṃ, ... ayaṃ vuccati, bhikkhave, sammā-ditṭhi*.

87 P. *nekkhamma[-saṅkappa]*.

88 P. *abyāpāda[-°]*.

89 P. *avīhiṃsā[-°]*.

90 Ami bizony, szerzetesek, az érzéki gyönyöröktől, a rosszhiszeműségtől, az élőlények megsértésétől való tartózkodás elhatározása, azt hívják, szerzetesek, helyes elhatározásnak. P. *yo kho, bhikkhave, nekkhammasaṅkappo, abyāpādasāṅkappo, avīhiṃsāsaṅkappo ayaṃ vuccati, bhikkhave, sammāsaṅkappo*.

91 P. *musāvāda veramaṇī*.

92 Tartózkodás a rosszindulatú/gonosz beszédétől, p. *pisunāya vācāya veramaṇī*.

93 Kíméletlen, p. *pharusa* [vö. v. (ph>p) *paraṣa*], PED: 1. (lit.) rough; 2. (fig.) harsh, unkind, rough (of speech); 3. cruel.

94 P. *samphappalāpā*.

95 Bizony, szerzetesek, ami a hazugságtól való tartózkodás, mások megrágalmazásától való tartózkodás, a durva beszédétől és az üres fecsegéstől való tartózkodás, azt hívják, szerzetesek, helyes beszédnek. P. *yaṃ kho, bhikkhave, musāvāda veramaṇī, pisunāya vācāya veramaṇī, pharusāya vācāya veramaṇī, samphappalāpā veramaṇī ayaṃ vuccati, bhikkhave, sammāvācā*.

És mi a helyes cselekvés, szerzetesek?

Amikor valaki tartózkodik az élet kioltásától⁹⁶, a lopástól⁹⁷, a paráználkodástól⁹⁸, az a helyes cselekvés, szerzetesek.

És mi a helyes életvitel, szerzetesek?

Amikor a nemes szívű tanítvány⁹⁹ felhagy¹⁰⁰ korábbi helytelen életmódjával¹⁰¹, és megélhető-sének biztosítására a helyes utat választja¹⁰², az a helyes életvitel, szerzetesek.¹⁰³

És mi a helyes erőfeszítés, szerzetesek?

Amikor valaki [cél tudatosan] megfeszíti [minden] erejét¹⁰⁴ és hősies igyekezettel¹⁰⁵, elméj[e]¹⁰⁶ teljes erej]ével azon fáradozik¹⁰⁷, hogy a küszöbönálló¹⁰⁸ bűnös¹⁰⁹, rossz következményekkel járó¹¹⁰ tények¹¹¹ kialakulását megakadályozza¹¹².

Amikor valaki [cél tudatosan] megfeszíti [minden] erejét, és hősies igyekezettel, elméj[e] teljes erej]ével azon fáradozik, hogy a már felszínre tört¹¹³ bűnös, rossz következményekkel járó tényeket hatástalanítsa¹¹⁴.

Amikor valaki [cél tudatosan] megfeszíti [minden] erejét, és hősies igyekezettel, elméj[e] teljes erej]ével azon fáradozik, hogy a küszöbönálló [érdemszerző,] jó következményekkel járó¹¹⁵ tények bekövetkezzenek.

96 P. *pāṇātipātā veramaṇī*.

97 Tartózkodás a meg-nem-kapott elvételestől (p. *adinmādānā veramaṇī*).

98 Tartózkodás [mindenfajta (szerzetesek) / a tisztátalan (világiak)] nemi élettől, p. *abrahmacariyā*.

99 P. *ariya-sīloka*.

100 Felhagyván, p. *pahāya*, ger., *pajahati* (**jahāti*) [pa+*jahati* (*hā*)] PED: to give up, renounce, forsake, abandon, eliminate, let go, get rid of.

101 Rossz/bűnös életvitelével (*micchā-āṭṭva*). P. *micchā* (hat.) [sz. *mithyā*, vö. v. *mithah* váltakozó, ellentétes, ellenkező, különálló (opp. *saṅgyak* együtt: l. *samma*); *mithū* rosszul; l. még *mithu*] rosszul, PED: wrongly, in a wrong way.

102 P. *sammā-āṭṭvena jīvitāni kappeti* (p. *kappeti* [vö. sz. *kṛpa*, kauz., *karoti* (*kr*)] PED: to cause to fit, to create, build, construct, arrange, prepare, order. I. lit. 1. in special sense: to prepare, get done, i. e. harness; 2. generally (to be translated according to the meaning of accompanying noun), to make, get up, carry on etc., viz. *jīvitāni* [kappeti]: to lead one's life; II. fig. 1. in special sense: to construct or form an opinion, to conjecture, to think; 2. generally: to ordain, prescribe, determine.

103 Itt, szerzetesek, a nemes szívű tanítvány felhagy korábbi bűnös/rossz/helytelen életmódjával, ... – azt hívják, szerzetesek, helyes életvitelnek. P. *idha, bhikkhave, ariyasīloka micchā-āṭṭvaṇi pahāya ... ayaṇi vuccati, bhikkhave, sammā-āṭṭvo*.

104 P. *chandaṇi janeti vāyamaṇi* (p. *chanda* [vö. v. & sz. *chanda*, ill. *skandhi*], PED: 1. impulse, excitement; intention, resolution, will; desire for, wish for, delight in (c. loc.). 2. (in the monastic law) consent, declaration of consent (to an official act: *kamma*) by an absentee Vin i.121, 122. *dharmikānaṇi kammānaṇi chandaṇi datoṃ* having given (his) consent to valid proceedings. P. *janati* [sz. *janati* (tranz.) & *jāyate* (intrans.)] csak kauz. *janeti* [sz. *janayati*] gyakran *janeti* & passz. (intrans.) *jāyati* PED: to bring forth, produce, cause (cf. *karoti*). *ussāhaṇi j.* to put forth exertion (see *chanda*). P. *vāyamaṇi* [vi+ā+yam] PED: to struggle, strive, endeavour; to exert oneself.

105 P. *vīriya = vīriya* [vīra; vö. v. *vīrya* & *vīria*] PED. lit. 'state of a strong man', i.e. vigour, energy, effort, exertion; *vīriyaṇi āra(m)bhāti* to put forth energy, to make an effort.

106 P. *citta*.

107 P. *paggaṇhāti padahati*.

108 Fel nem merült, be nem következett, p. *anuppanna*.

109 P. *pāpaka*.

110 P. *akusala*.

111 Események/tapasztalatok/[tapasztalati] tények, p. *dhamma*.

112 Itt, szerzetesek, a szerzetes a még-fel-nem-merült/(küszöbönálló) bűnös, rossz következményekkel járó tények ki-nem-alakulásáért/(fel-nem-merüléséért) akaratát/(akaraterejét) latba veti/(felkelti), [s] erőfeszítést tesz ... – azt hívják, szerzetesek, helyes erőfeszítésnek. P. *idha, bhikkhave, bhikkhu anuppannānaṇi pāpakaṇaṇi akusalānaṇi dhammānaṇi anuppāḍāya chandaṇi janeti vāyamaṇi ... ayaṇi vuccati, bhikkhave, sammāvoḍāyāmo*.

113 Felmerült, bekövetkezett, p. *uppanna*.

114 Feladásukért/megtagadásukért. P. [uppannānaṇi ...] *pahāṇāya* (rész.e., *pahāna* [pa+hā, l. pa-jahati] PED: giving up, leaving, abandoning, rejection.

115 P. *kusala*.

Amikor valaki [céltudatosan] megfeszíti [minden] erejét, és hősies igyekezettel, elméje teljes erejével azon fáradozik, hogy a már bekövetkezett [érdemszerző,] jó következményekkel járó tények minél tovább hassanak¹¹⁶, gyarapodjanak¹¹⁷, erősödjenek¹¹⁸, fejlődjenek¹¹⁹, tökéletesedjenek¹²⁰, az a helyes erőfeszítés, szerzetesek.

És mi a helyes összpontosítás, szerzetesek?

Amikor¹²¹ a [fáradhatatlanul] kitartó¹²², [éber] figyelő¹²³ szerzetes – megszabadulva¹²⁴ a sóvárgástól és elégedetlenségtől¹²⁵ a világ[gal kapcsolat]ban – a testben a testre¹²⁶ összpontosít[ja figyelmét]¹²⁷; a [fáradhatatlanul] kitartó, [éber] figyelő [szerzetes] – megszabadulva a sóvárgástól és elégedetlenségtől a világ[gal kapcsolat]ban – az érzésekben az érzésekre¹²⁸ összpontosít[ja figyelmét]¹²⁹; a [fáradhatatlanul] kitartó, [éber] figyelő [szerzetes] – megszabadulva a sóvárgástól és elégedetlenségtől a világ[gal kapcsolat]ban – az elmében az elmére¹³⁰ összpontosít[ja figyelmét]¹³¹; a [fáradhatatlanul] kitartó, [éber] figyelő [szerzetes] – megszabadulva a sóvárgástól és elégedetlenségtől a világ[gal kapcsolat]ban – a [tapasztalati] tényekben a [tapasztalati] tényekre összpontosít[ja figyelmét]¹³². Az a helyes összpontosítás, szerzetesek.¹³³

És mi a helyes számadhi, szerzetesek?

Amikor¹³⁴ a szerzetes elszigeteli¹³⁵ magát az érzéki benyomásoktól¹³⁶, távol tartja magát a rossz irányba vivő ténye[ző]ktől¹³⁷, és az – [elméleti] reflexióval¹³⁸ és fogalmi gondolkodással¹³⁹ együtt járó¹⁴⁰, a magány[ba vonultság] szülte¹⁴¹

116 Zavartalan folytatódásukért/fennmaradásukért, p. (*thitiyā asammosāya*, rész.e.) *thiti asammosa*.

117 Gyarapodásukért/növekedésükért, p. (*bhiiyyobhāva*, rész.e.) *bhiiyyobhāva*.

118 Kitejlésedésükért, p. (*vepullāya*, rész.e.), *vepulla*, PED [fr. *vipula*] full development, abundance, plenty, fullness.

119 P. (*bhāvanāya*, rész.e.), *bhāvanā*.

120 P. (*pāripūriyā*, rész.e.) *pāripūrī*.

121 Itt (p. *iddha*).

122 P. *ātāpin*.

123 P. *sampajāna*.

124 P. *vineyya*, ger., *vineti* [*vi+neti*], eltávolít, hátrahagy vmit, megszabadul vmitől.

125 P. *abhijjhā-domanassa*.

126 P. *kāya*.

127 P. *kāye kāyānupassī viharati*.

128 P. *vedanā*.

129 P. *vedanāsu vedanānupassī viharati*.

130 P. *citta*.

131 P. *citte cittānupassī viharati*.

132 P. *dhammesu dhammānupassī viharati*, a dharmákban a dharmákra irányítja figyelmét.

133 Azt hívják, szerzetesek, helyes összpontosításnak. P. *Ayaṃ vuccati, bhikkhave, sammāsati*.

134 Itt (p. *iddha*).

135 P. *vivicca* (indecl.) [ger., *viviccati*] PED: separating oneself from (instr.), aloof from.

136 Lemond az érzékiségtől, az érzéki vágyakról (p. *kāma*).

137 P. *akusala dhamma*.

138 P. *vitakka* [*vi+takka*] PED: reflection, thought, thinking; 'initial application'. — Defined as '*vitakkaṇaṃ vitakko, ūhanan ti vuttanā hoti*' at Vism 142 (with simile on p. 143, comparing *vitakka* with *vicāra*: *kumbhakārassa daṇḍa — pphāreṇa cakkhā bhūmayitvā, bhājanāṃ karontassa uppāna — hattho viya vitakko* (like the hand holding the wheel tight), *ito c' ito sañcaraṇaṃ hattho viya vicāro*: *giving vitakka* the characteristic of fixity & steadiness, *vicāra* that of movement & display). — D ii.277 ('preoccupation').

139 P. *vicāra* [*vi+cāra*] investigation, examination, consideration, deliberation. — Defined as '*vicāraṇaṃ vicāro, anusācāraṇaṃ ti vuttanā hoti*' Vism 142. — Hardly ever by itself, usually in close connection or direct combination with *vitakka*.

140 P. *sa-vitakka sa-vicāra*. PED: *vitakka* is often combined with *vicāra* or 'initial & sustained application'; 'reflection & investigation'; to denote the whole of the mental process of thinking (viz. fixing one's attention and reasoning out, or as Cp. 17 explains it '*vitakka* is the directing of concomitant properties towards the object; *vicāra* is the continued exercise of the mind on that object.' 141 Elszigeteltségből, magányba vonultságból született/szármozó, p. *viveka-ja* (p. *viveka* [*vi+vīc*] PED: detachment, loneliness, separation, seclusion; 'singleness' (of heart), discrimination (of thought).

öröm¹⁴² és boldogság¹⁴³ [jellemzte] – első dhjánát¹⁴⁴ elérve¹⁴⁵ [abban az állapotban] tartózkodik¹⁴⁶.

[Amikor] a[z elmebeli] reflexió és fogalmi gondolkodás lecsendesítésén¹⁴⁷ keresztül befelé fordulva¹⁴⁸, [az elmét] lecsillapítva¹⁴⁹, egy pontúvá vált elmével¹⁵⁰ a – számá dhi szülte örömmel és boldogsággal járó, [elmebeli] reflexió és fogalmi gondolkodás nélküli – második dhjánát elérve [abban az állapotban] tartózkodik.

És az öröm vágytalan-elengedésével¹⁵¹ a nyugalommal bíró¹⁵², összpontosító¹⁵³, tökéletesen-éber¹⁵⁴ [szerzetes] a testével¹⁵⁵ boldogságot¹⁵⁶ tapasztal¹⁵⁷, amiről a nemes szívűek azt mondják¹⁵⁸, hogy „aki nyugalommal bír és összpontosít, az boldogságban lakozik¹⁵⁹”, a harmadik dhjánát¹⁶⁰ elérve¹⁶¹ [abban az állapotban] tartózkodik¹⁶².

142 P. *pīti* (f.) [vö. sz. *pīti* & v. *pīṭa* pp., *pī*, l. *pīneti* & *pīya*] PED: emotion of joy, delight, zest, exuberance.

143 P. *sukhāni*, n. PED: wellbeing, happiness, ease; ideal, success; *sukha* (adj.) [v. *sukha*] agreeable, pleasant, blest.

144 P. *paṭhama jhāna*. P. *jhāna* [*jhāyati*], (misztikus) ‘elragadtatás’. PED: The (popular etym.) explanation of *jhāna* is given by Bdhgh at Vism 150 as follows: „*ārammaṃ āparijjhānato paccanika — jhāpanato vā jhānaṃ*,” i.e. called *jh*. from meditation on objects & from burning up anything adverse] literally meditation. But it never means vaguely meditation. It is the technical term for a special religious experience, reached in a certain order of mental states. It was originally divided into four such states. These may be summarized: 1. The mystic, with his mind free from sensuous and worldly ideas, concentrates his thoughts on some special subject (for instance, the impermanence of all things). This he thinks out by attention to the facts, and by reasoning. 2. Then uplifted above attention & reasoning, he experiences joy & ease both of body and mind. 3. Then the bliss passes away, & he becomes suffused with a sense of ease, and 4. he becomes aware of pure lucidity of mind & equanimity of heart. The whole really forms one series of mental states, & the stages might have been fixed at other points in the series. ...The *jhānas* are only a means, not the end. To imagine that experiencing them was equivalent to Arahantship (and was therefore the end aimed at) is condemned (D i.37 ff.) as a deadly heresy. 145 Belépve, p. *upasampajja*, ger., *upasampajjati* [*upa+sam+pa+jjati*] PED: to attain, enter on, acquire, take upon oneself usually in ger.

146 P. *viharati*.

147 Lecsillapítás, elapasztás, megszüntetés, p. *vīpasama* [*vi+upa+sam*] PED: 1. allaying, relief, suppression, mastery, cessation, calmness; 2. quenching (of thirst).

148 P. *pasāda* [*pa+sad*, vö. v. *prasāda*] PED: 1. clearness, brightness, purity; referring to the colours (‘visibility’) of the eye. In this sense also, in Abhidhamma, with ref. to the eye in function of ‘sentient organ, sense agency’ sensitive surface. — 2. joy, satisfaction, happy or good mind, virtue, faith. — 3. repose, composure, allayment, serenity.

149 P. *sampasādana* [*sam+pasādana*] (nt.) PED: tranquillizing; (in the description of the second *jhāna*); happiness, joy.

150 Az elme egy pontúságával, p. *ceṭaso ekodibhāva*. Vö. egyhegyűség, sz. *ekagrata*, Jógaszútra 3.11–12: Amikor a[z elme] mindenreirányulás[a] eltűnik, miközben helyét átveszi az egyhegyűség, az az elme számá dhi-átalakulása. (3.11.) Amikor a kialakuló tudati kép helyébe hozzá hasonló tudati kép kerül, az az elme egyhegyűségi átalakulása. (3.12.) (Sz. *sarvānt-hataikāgratayoḥ kṣayodayau cittasya samā dhi-pariṇāmah* (3.11), *tataḥ punaḥ śāntoditau tulya-pratyayau cittasyaikāgratā-pariṇāmah* (3.12), Fórizs 2002 (1994): 32–33.

151 P. *vīrāga*, elszíntelenítés/elszíntelenedés, elhalványulás, eltűnés; szenvedélytelenség, vágytalanlás. Andersen: m. (= sz.) lit. ‘the being decoloured’, change of colour, play of colours (or simply: colour); most frequently metaph. of aversion, indifference (to pleasures), absence of passion. PED: [*vi+rāga*] 1. absence of *rāga*, dispassionateness, indifference towards (abl. or loc.) disgust, absence of desire, destruction of passions; waning, fading away, cleansing, purifying. Sz. *vīrāgya* Macdonell: *vīrāgya*, n. [*vīrāga*] growing pale (rare); loathing, aversion, disgust, of (ab., lc., -°); indifference to worldly objects, weariness of life. Jógaszútra 1.15: A vágytalanlás az a magasztos tudatállapot, amely nem szomjazik sem a „látott” (megtapasztalt), sem a „hallott” (áthagyományozott) dolgokra. (1.15.) Sz. *dṛṣṭānuśravika-viśaya-vitṛṣṇasya vāśikāra-saṃjñā vīrāgyam* (1.15.), Fórizs 2002 (1994): 12–13.

152 A nyugalmat (p. *upekhā*) megőrző, p. *upekkhaka* (adj.) [*upekkhā* & *upekhā*, nyugalom] PED: disinterested, resigned, stoical.

153 P. *sata* [pp., *sarati*, *smṛ*] PED: remembering, mindful, conscious.

154 P. *sampajāna* (adj.) [*sam+pa+jāna*, vö. *pa+jānāti*] PED: thoughtful, mindful, attentive, deliberate, almost syn. with *sata*, mindful.

155 P. *kāyena*, instr., *kāya*.

156 P. *sukha(m)*.

157 P. *paṭisaṃvedeti* [*paṭi+saṃ+vedeti*, kauz., *vid*] PED: to feel, experience, undergo, perceive.

158 P. *ācikkhati* [Frekv., *ā+khya*, i. e. *akkhāti*] PED: to tell, relate, show, describe, explain.

159 P. *vihārin* (adj.) (-°) [*vihāra*] PED: dwelling, living; being in such & such a state or condition.

160 P. *jhāna*.

161 Belépve, p. *upasampajja*, ger., *upasampajjati* [*upa+sam+pa+jjati*] PED: to attain, enter on, acquire, take upon oneself.

162 P. *viharati*.

És a boldogságot¹⁶³ is hátrahagyja¹⁶⁴, és a szenvedést¹⁶⁵ is hátrahagyja, és [miután] minden elméleti bánat vagy öröm korábban megsemmisült¹⁶⁶, a – boldogságtól és szenvedéstől mentes¹⁶⁷, az [éber] összpontosítás¹⁶⁸ nyugalom révén elért [tökéletes] tisztaságával járó¹⁶⁹ – negyedik dhjánát elérve¹⁷⁰ [abban az állapotban] tartózkodik. Az a helyes számádni, szerzetesek.¹⁷¹

Íme¹⁷², szerzetesek, a szenvedés megszüntetéséhez vezető út nemes igazsága.

TŰZPRÉDIKÁCIÓ

Mahāvagga I.21, lásd még Ādittapariyāyasutta, SN 35.28

Miután elegendő időt töltött Uruvélában, az Áldott továbbindult a Gajászisa hegy irányába. Útjára nagyon sok – szám szerint ezer – szerzetes kísérte el, akik korábban borzas üstökűek¹⁷³ voltak. Ezután az Áldott Gajában, a Gajászisán maradt az ezer szerzetessel együtt.

Akkor az Áldott ezt a beszédet intézte az összesereglett, nagyszámú szerzeteshez:

–Lángban áll minden, szerzetesek!¹⁷⁴

Mi minden lángol?

Lángol a szem¹⁷⁵, szerzetesek, lángolnak a formák¹⁷⁶, lángol a szem tudatossága¹⁷⁷, lángol a szem érintkezése¹⁷⁸, és lángol a szemmel való érintkezésből származó érzékelés¹⁷⁹, akár kellemes¹⁸⁰, akár fájdalmas¹⁸¹, akár semleges¹⁸².

Mitől lángol?

163 P. *sukha*.

164 P. *pahāna* (nt.) [*pa+hā, pajahati*] PED: giving up, leaving, abandoning, rejection.

165 P. *dukkha*.

166 P. *pubbeva somanassadomanassānāni atthaṅgama*, Andersen: **atthagama*, m, (fr. *attha*²+ *gama*) perishing, vanishing, destruction; **atthaṅgama*, m. (fr. *attham*, acc. *attha+gama*).

167 P. *adukkha(m)-asukha(ṇi)*.

168 Éberség; emlékezés, p. *sati*.

169 P. *upekkhāsati pārisuddhi*, p. *pārisuddhi* [*parisuddha*] PED: purity.

170 Belépve, p. *upasampajja*, ger. *upasampajjati* [*upa+sam-pajjati*] PED: to attain, enter on, acquire, take upon oneself usually in ger.

171 Azt hívják, szerzetesek, helyes számádninak. P. *ayaṇ vuccati, bhikkhave, sammāsamādhī*.

172 Ez, p. *idam*.

173 Rasztahajú erdei aszkéták (p. *jaṭṭa*, 'jaṭṭa-t viselő').

174 P. *sabbam bhikkhave ādittam*.

175 P. *cakkhu*.

176 P. *rūpā* (t.sz.).

177 P. *cakkhuviññāṇa*.

178 P. *cakkhusamphassa*, szemérintkezés/szemkontaktus.

179 P. *cakkhusamphassapaccayā uppajjati vedayita* (*cakkhusamphassa*, szemérintkezés/-kontaktus, PED: *samphassa* [*sañ+phassa*] contact, reaction; *paccaya* [*paṭi+i*, vö. v. *pratyaya&ppacceti, paṭicca*], lit. resting on, falling back on, foundation; cause, motive etc.; *uppajjati* [*ud+pad*], to come out, to arise, to be produced, to be born or reborn, to come into existence; *vedayita* [*pp, vedeti*], felt, experienced).

180 P. *sukha*.

181 P. *dukkha*.

182 P. *adukkha-asukha*.

A szenvedély¹⁸³ tüzetől, a gyűlölet¹⁸⁴ tüzetől, a káprázat¹⁸⁵ tüzetől lángol, a születéstől¹⁸⁶, az öregedéstől¹⁸⁷, a haláltól¹⁸⁸, a bánattól¹⁸⁹, a jajveszékeléstől¹⁹⁰, a szenvedéstől¹⁹¹, a csüggedéstől¹⁹² és a kétségbeeséstől¹⁹³ lángol.

Lángol a fül, szerzetesek, lángolnak a hangok, lángol a fül tudatossága, lángol a fül érintkezése, és lángol a füllel való érintkezésből származó érzékelés, akár kellemes, akár fájdalmas, akár semleges.

Mitől lángol?

A szenvedély tüzetől, a gyűlölet tüzetől, a káprázat tüzetől lángol, a születéstől, az öregedéstől, a haláltól, a bánattól, a jajveszékeléstől, a szenvedéstől, a csüggedéstől és a kétségbeeséstől lángol.

Lángol az orr, szerzetesek, lángolnak a szagok, lángol az orr tudatossága, lángol az orr érintkezése, és lángol az orral való érintkezésből származó érzékelés, akár kellemes, akár fájdalmas, akár semleges.

Mitől lángol?

A szenvedély tüzetől, a gyűlölet tüzetől, a káprázat tüzetől lángol, a születéstől, az öregedéstől, a haláltól, a bánattól, a jajveszékeléstől, a szenvedéstől, a csüggedéstől és a kétségbeeséstől lángol.

Lángol a nyelv, szerzetesek, lángolnak az ízek, lángol a nyelv tudatossága, lángol a nyelv érintkezése, és lángol a nyelvel való érintkezésből származó érzékelés, akár kellemes, akár fájdalmas, akár semleges.

Mitől lángol?

A szenvedély tüzetől, a gyűlölet tüzetől, a káprázat tüzetől lángol, a születéstől, az öregedéstől, a haláltól, a bánattól, a jajveszékeléstől, a szenvedéstől, a csüggedéstől és a kétségbeeséstől lángol.

Lángol a test, szerzetesek, lángolnak a testtel érzékelhető dolgok, lángol a test tudatossága, lángol a test érintkezése, és lángol a testtel való érintkezésből származó érzékelés, akár kellemes, akár fájdalmas, akár semleges.

183 P. *rāga*.

184 Harag, p. *dosa* [2.], sz. *dveṣa*, PED: anger, ill-will, evil intention, wickedness, corruption, malice, hatred.

185 P. *moha* [**mu**h, *muyhati*, vö. sz. *moha*, v. *moghā*], PED: stupidity, dullness of mind & soul, delusion, bewilderment, infatuation.

186 P. *jāti*.

187 P. *jarā*.

188 P. *marāṇa*.

189 P. *soka*.

190 P. *parideva*.

191 P. *dukkha*.

192 P. *domanassa*, sz. *daurmanasya*, *duḥ+manas*, PED: distress, dejectedness, melancholy, grief; as mental pain (*cetasikāni asātaṇi cet. dukkhaṇi*) opp. to *dukkha* physical pain.

193 [Mentális] nyugtalanság, zavar(odottság); lelki nyomor/kín, p. *upāyāsa* [*upa+āyāsa*] PED: (a kind of) trouble, turbulence, tribulation, unrest, disturbance, unsettled condition.

Mitől lángol?

A szenvedély tüzetől, a gyűlölet tüzetől, a káprázat tüzetől lángol, a születéstől, az öregedéstől, a haláltól, a bánattól, a jajveszékeltől, a szenvedéstől, a csüggedéstől és a kétségbeeséstől lángol.

Lángol az elme, szerzetesek, lángolnak a tények¹⁹⁴; lángol az elme irányulása, lángol az elme tudatossága, és lángol az elmével való érintkezésből származó tapasztalás, akár kellemes, akár fájdalmas, akár semleges.

Mitől lángol?

A szenvedély tüzetől, a gyűlölet tüzetől, a káprázat tüzetől lángol, a születéstől, az öregedéstől, a haláltól, a bánattól, a jajveszékeltől, a szenvedéstől, a csüggedéstől és a kétségbeeséstől lángol.

Ezért szerzetesek, a [Tanban] jártas¹⁹⁵, nemes szívű tanítványt¹⁹⁶ nem érdekli többé a szem, nem érdekli többé a formák, nem érdekli többé a szem tudatossága, nem érdekli többé a szem érintkezése, nem érdekli többé a szemmel való érintkezésből származó érzékelés, akár kellemes, akár fájdalmas, akár semleges.

Ezért szerzetesek, a [Tanban] jártas, nemes szívű tanítványt nem érdekli többé a fül, nem érdekli többé a hangok, nem érdekli többé a fül tudatossága, nem érdekli többé a fül érintkezése, nem érdekli többé a füllel való érintkezésből származó érzékelés, akár kellemes, akár fájdalmas, akár semleges.

Ezért szerzetesek, a [Tanban] jártas, nemes szívű tanítványt nem érdekli többé az orr, nem érdekli többé a szagok, nem érdekli többé az orr tudatossága, nem érdekli többé az orr érintkezése, nem érdekli többé az orral való érintkezésből származó érzékelés, akár kellemes, akár fájdalmas, akár semleges.

Ezért szerzetesek, a [Tanban] jártas, nemes szívű tanítványt nem érdekli többé a nyelv, nem érdekli többé az ízek, nem érdekli többé a nyelv tudatossága, nem érdekli többé a nyelv érintkezése, nem érdekli többé a nyelvel való érintkezésből származó érzékelés, akár kellemes, akár fájdalmas, akár semleges.

Ezért szerzetesek, a [Tanban] jártas, nemes szívű tanítványt nem érdekli többé a test, nem érdekli többé a testtel érzékelhető dolgok, nem érdekli többé a test tudatossága, nem érdekli többé a test érintkezése, nem érdekli többé a testtel való érintkezésből származó érzékelés, akár kellemes, akár fájdalmas, akár semleges.

194 P. *dhamma*, sz. *dharma*. Itt a *dhammák* az elme tárgyait, a tapasztalás ténszerűségében megnyilvánuló minőségeket, a megtapasztalt tényeket jelentik.

195 P. *sutavānt* [*suta+vānt*, *suta* [pp., *suñāti*]; vö. v. *śruta*). PED: 1. heard; in special sense 'received through inspiration or revelation'; learned; taught; freq. in phrase "*iti me sutam*" thus have I heard, I have received this on (religious) authority. — (nt.) sacred lore, inspired tradition, revelation; learning, religious knowledge.

196 P. *ariya-sāvaka*, PED: *ariya* (adj.) [Vedic *ārya*, of uncertain etym. 1. (*racial*) Aryan D ii.87. — 2. (social) noble, distinguished, of high birth. — 3. (ethical) in accord with the customs and ideals of the Aryan clans, held in esteem by Aryans, generally approved. Hence: right, good, ideal. [The early Buddhists had no such ideas as we cover with the words Buddhist and Indian. *Ariya* does not exactly mean either. But it often comes very near to what they would have considered the best in each].

Ezért szerzetesek, a [Tanban] jártas, nemes szívű tanítványt nem érdekli többé az elme, nem érdeklik többé az elmével megragadható tények, nem érdekli többé az elme tudatossága, nem érdekli többé az elme érintkezése, nem érdekli többé az elmével való érintkezésből származó tapasztalás, akár kellemes, akár fájdalmas, akár semleges.

Amint elveszíti érdeklődését irántuk¹⁹⁷, megszűnik tetteinek színe¹⁹⁸; amint színtelenné válik, megszabadul. Aki megszabadult, tudatában van¹⁹⁹ annak, hogy szabaddá vált, a továbblétesülés erőt kimerítette²⁰⁰, az utat végigjárta²⁰¹, amit el kellett végezni, elvégezte, tudja²⁰², hogy nincs semmi, ami itt²⁰³ tarthatná.

A KELETKEZÉS EGYMÁSON FÜGGŐ LÁNCSZEMEI Paṭiccasamuppāda²⁰⁴, Mahāvagga I.1.1–7

Megvilágosodása akkor történt, amikor a Buddha, az Áldott Uruvelában tartózkodott a Nérandzsará folyó partján, egy bódhifa tövében.²⁰⁵

Az áldott [meditációba mélyedve] összesen hét napig ült keresztbe tett lábakkal²⁰⁶ a bódhifa tövében a szabadulást²⁰⁷ megtapasztaló²⁰⁸ örömben²⁰⁹.

Ekkor az Áldott az első éjszakai őrség idején²¹⁰ elméjével²¹¹ mindkét irányban²¹² végigjárta

197 P. *virajjati* [*vi+rajjati*], PED: to detach oneself, to free oneself of passion, to show lack of interest in (loc.).

198 P. *virāga vimuccati*. P. *virāga* [*vi+rāga*], ‘színtelenség’, mentesség minden szenvedélytől, vagy ami jobban visszaadja a ‘színtelenség’ jelentését: cselekedetei tiszták, nem hagynak nyomot, nem kényszerítik tovább a létesülést. (PED: absence of *rāga*, dispassionateness, indifference towards (abl. or loc.) disgust, absence of desire, destruction of passions; waning, fading away, cleansing, purifying; emancipation, Arahantship.)

199 P. *nāṇaṃ hoti*.

200 P. *khīṇā jāti*.

201 P. *vusita brahmacariya*. PED: *vusita* [Geiger ... explained it as *usita* with prothetic *v*, as by — form of *vuttha*. Best fitting in meaning is assumption of *vusita* being a variant of *vosita*, with change of *o* to *u* in analogy to *vuttha*; thus = *vi+osita* ‘fulfilled, come to an end or to perfection’; cp. *pariyosita*. Geiger’s explanation is supported by phrase *brahmacariyaṃ vasati*] fulfilled, accomplished; (or:) lived, spent (=vuttha); only in phrase *vusitaṃ brahmacariyaṃ* (“the higher life has been fulfilled”).

202 P. *paṇānāti* [*pa+jānāti*].

203 P. *itthatta* [*ittha + *toam* (*ittha*)] PED: 1 (nt.) being here (in this world), in the present state of becoming, this (earthly) state.

204 Függő [módon] (*paṭicca*) [együtt (*saṃ*)]keletkezés (*uppāda*), vagy másképpen fogalmazva feltételeknek alávetettség (p. *idappaccayata*), amit például a Tíz erőből szóló szutta’ (*Dasabalasutta*) így világít meg: „Ha ez megvan (/ felmerül); ha ez nincs meg, az sincs meg (/ az sem merül fel); ennek kioltódásával (/ megszüntével), az is kioltódik (/ megszünik).” P. *imasmim sati idaṃ hoti, imassuppāda idaṃ uppajjati. Imasmim asati idaṃ na hoti, imassa nirodhā idaṃ nirujjhati*. SN II.1.3.1, etc.

205 Szó szerint: “Abban az időben (*tena samayena*) a Buddha, az Áldott éppen Uruvelában tartózkodott a Nérandzsará folyó partján, egy bódhi-fa tövében, frissen (*paṭhama*) teljesen megvilágosodva (*abhisambuddha*).” (P. *tena samayena buddho bhagavā Uruvelāyaṃ viharati naggi Nerañjarāya tīre bodhirukkha-mūle paṭhamābhisambuddho*.) P. *abhisambuddha*, pp., *abhisam-bujjhati*, PED: (a) (pass.) realised, perfectly understood; (b) (med.) one who has come to the realisation of the highest wisdom, fully-awakened, attained Buddhahood, realising, enlightened.

206 P. *pallakena* (instr., *pallanka*).

207 P. *vimutti*.

208 P. *paṭisaṃvedin* (adj.) [*paṭi-saṃ-vedeti*] experiencing, feeling, enjoying or suffering.

209 P. *vimuttisukhapatiṃsaṃvedin*.

210 P. *rattiyā* [*ratti*] *paṭhamāṃ yāmaṃ*.

211 P. *mana(s)/mano*.

212 Előre-hátra (p. *anulomapaṭilomaṃ*).

a keletkezés egymáson függő láncszemeit²¹³: a nemtudáson²¹⁴ függnek²¹⁵ a létesüléselemek²¹⁶, a létesüléselemeken függ a tudat[osság]²¹⁷, a tudat[osság]on függ a név és forma²¹⁸, a név és formán függ a hat érzék²¹⁹; a hat érzéken függ az érintkezés²²⁰, az érintkezésen függ(nek) az érzet(ek)²²¹, az érzet(ek)en függ a szomj²²², a szomjon függ a hozzátapadás²²³, a hozzátapadásra függ a létesülés²²⁴, a létesülésen függ a továbblétesülés²²⁵, a továbblétesülésen függ²²⁶ az öregkor és a halál²²⁷, a bánat²²⁸, a sírás²²⁹, a szenvedés²³⁰, a levertség²³¹, a kétségbeesés²³². Így keletkezik a szenvedésnek ez az egész tömkelege.²³³

A nemtudás teljes megszűnése és kioltódása²³⁴ létesüléselemek kioltódásához²³⁵ vezet, a létesüléselemek kioltódása a tudat[osság] kioltódásához vezet, a tudat[osság] kioltódása a név és forma kioltódásához vezet, a név és forma kioltódása a hat érzék kioltódásához vezet, a hat érzék kioltódása az érintkezés kioltódásához vezet, az érintkezés kioltódása az érzet(ek) kioltódásához²³⁶ vezet, az érzet(ek) kioltódása a szomj kioltódásához vezet, a szomj kioltódása a hozzátapadás kioltódásához vezet, a hozzátapadás kioltódása a létesülés kioltódásához vezet, a létesülés kioltódása a továbblétesülés kioltódásához vezet, a továbblétesülés kioltódásával az öregkor és a halál, a bánat, a sírás, a szenvedés, a levertség, a kétségbeesés is kioltódnak²³⁷. Így szűnik meg²³⁸ a szenvedésnek az egész tömkelege.²³⁹

213 P. *pañicasamuppāda*.

214 A Tudás hiánya, p. *avijjā*. A létesülés mélyén nem valamilyen pozitív teremtő princípium húzódik meg, hanem a nemtudás.

215 Ha a nemtudás mint feltétel megvan (*avijjāpaccayā*), [azzal együtt] a létesüléselemek is [megvannak (/felmerülnek)]. P. *avijjāpaccayā saṅkhārā*.

216 [Akarati/karmikus] tényezők, szándékok, p. *saṅkhārū* (t.sz.). Ha a létesüléselemek mint feltételek megvannak (*saṅkhārāpaccayā*), [azokkal együtt] a tudat[osság] is [megvan (/felmerül)]. P. *saṅkhārāpaccayā viññānaṃ*.

217 P. *viññāna*.

218 P. *nāmarūpa*. A megformálódás felé vezető úton szükségszerűen megjelenik mind a szubjektív, mind az objektív jelleg. A név és a forma (*nāma-rūpa*) a tapasztalás alanyi és tárgyi jellegét is hangsúlyozza.

219 P. *saññāyana*. A tapasztalati tények megformálódásának alapjául szolgáló hat érzék a látás, a hallás, a szaglás, az ízelelés, a tapintás és az elme.

220 P. *phassa*.

221 Érzés(ek), p. *vedanā*.

222 P. *taṇhā*.

223 Ragaszkodás, [ki]sajátítás, p. *upādāna*.

224 P. *bhava*.

225 P. *jāti*, [új]jászületés.

226 [Azzal együtt] keletkeznek, merülnek fel, p. *sambhavati* [*sañ+bhavati*]. Ha a születés(/továbblétesülés) megvan, azzal együtt az öregkor és a halál, a bánat, a sírás, a szenvedés, a levertség és a kétségbeesés is felmerül. P. *jātipaccayā jarāmaranaṃ sokapariḍeoa dukkhadomanassupāyāsā sambhavanti*.

227 A továbblétesülés/újászületés valójában szüntelen halál.

228 P. *soka*.

229 Jajveszékelés, p. *pariḍeva*.

230 Kín, p. *dukkha*.

231 P. *domanassa*. PED: *dukkha-domanassa* refers to an unpleasant state of mind & body (see *dukkha*), the contrary of *so-manassaṃ* with which *dom*^o is combined to denote 'happiness & unhappiness', joy & dejection.

232 P. *upāyāsa* [*upa+āyāsa*]. PED: (a kind of) trouble, turbulence, tribulation, unrest, disturbance, unsettled condition. (PED: *jarāmarana* (+*soka-pariḍeoa-dukkhadomanass'upāyāsā*) old age & death (+tribulation, grief, sorrow, distress & despair).

233 Íme 'ennek az egész szenvedéstömkelegnek a keletkezése/felmerülése' (p. *evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti*).

234 Maradékalan elhalványulása/'elszintelenedése' és kioltódása, p. *asesa-virāga-nirodha*.

235 P. *saṅkhāranirodha*.

236 P. *vedanānirodha*.

237 Megszűnnek, p. *nirujjhati* [passz., *ni+rundhati* (*ni+rodhati*)], PED: to be broken up, to be dissolved, to be destroyed, to cease.

238 Oltódik ki.

239 Íme 'ennek az egész szenvedéstömkelegnek a kioltódása/megszűnése' (p. *evametassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hoti*).

Miután [mind]erre ráébredt²⁴⁰, (ebből az alkalomból)²⁴¹ az Áldott szívének örömeiben ezeket mondta²⁴²: „Amikor a bráhmána meditációjának tüzeiben²⁴³ láthatóvá válnak²⁴⁴ a tények²⁴⁵ a maguk igazi mivoltában²⁴⁶, eltűnik²⁴⁷ minden kétség²⁴⁸, mert a tényeket az okaikkal együtt²⁴⁹ megismeri²⁵⁰.”

Ekkor az Áldott a középső éjszakai őrség idején²⁵¹ elméjével mindkét irányban végigjárta a keletkezés egymáson függő láncszemeit: A nemtudás függnek a létesüleselemek, a létesüleselemeken függ a tudat[osság], a tudat[osság]on függ a név és forma, a név és formán függ a hat érzék; a hat érzéken függ az érintkezés, az érintkezésen függ(nek) az érzet(ek), az érzet(ek)en függ a szomj, a szomjon függ a hozzátapadás, a hozzátapadáson függ a létesülés, a létesülésen függ a továbblétesülés, a továbblétesülésen függ az öregkor és a halál, a bánat, a sírás, a szenvedés, a levertség, a kétségbeesés. Így keletkezik a szenvedésnek ez az egész tömkelege.

A nemtudás teljes megszűnése és kioltódása létesüleselemek kioltódásához vezet, a létesüleselemek kioltódása a tudat[osság] kioltódásához vezet, a tudat[osság] kioltódása a név és forma kioltódásához vezet, a név és forma kioltódása a hat érzék kioltódásához vezet, a hat érzék kioltódása az érintkezés kioltódásához vezet, az érintkezés kioltódása az érzet(ek) kioltódásához vezet, az érzet(ek) kioltódása a szomj kioltódásához vezet, a szomj kioltódása a hozzátapadás kioltódásához vezet, a hozzátapadás kioltódása a létesülés kioltódásához vezet, a létesülés kioltódása a továbblétesülés kioltódásához vezet, a továbblétesülés kioltódásával az öregkor és a halál, a bánat, a sírás, a szenvedés, a levertség, a kétségbeesés is kioltódnak. Így szűnik meg a szenvedésnek az egész tömkelege.

Miután [mind]erre ráébredt, az Áldott szívének örömeiben ezeket mondta: „Amikor a bráhmána meditációjának tüzeiben láthatóvá válnak a tények a maguk igazi mivoltában, eltűnik minden kétség, mert feltárul²⁵² a [szükséges] feltételek²⁵³ hiánya²⁵⁴.”

240 [Mind]ennek jelentségét felfogva, p. *etamatthanā viditvā*.

241 P. *tāyāni velāyāni*.

242 Ebben az örömjongásban tört ki, p. *imañi udānañi udānesi* (PED: *udāna* [ud+an, to breathe] 1. 'breathing out', exulting cry, i. e. an utterance, mostly in metrical form, inspired by 'breathing a particularly intense emotion, whether it be joyful or sorrowful. – The utterance of such an inspired thought is usually introduced with the standing phrase "imañi udānañi udānesi" i. e. breathed forth this solemn utterance.)

243 P. *ātāpino jhāyato brāhmaṇassa* (dat./gen.).

244 P. *pāturu* (-^o) (indecl., visible, open, manifest) + *bhū* (PED: to become manifest, to appear).

245 P. *dhammā*, tsz.

246 P. *have*, indecl. PED: indeed, certainly.

247 P. *vapayāti* [vi+apa+yā] (PED: to go away, to disappear).

248 P. *sabbā kaṅkhā*.

249 P. *sahetudhamma*.

250 P. *pajānāti* [pa+jānāti]), PED: to know, find out, come to know, understand, distinguish. (Eredetiben az egész mondat: *yadā haec pātubhaovanti dhammā ātāpino jhāyato brāhmaṇassa athassa kaṅkhā vapayanti sabbā yato pajānāti sahetudhammam.*)

251 P. *rattiyā majjhimañ yāmañ*.

252 P. *avedi*, aor., *vedeti* [v. *vedayati*]; denom. vagy kauz., *vid*, tud; érez] PED: 'to sense', usually in Denom. function (only one Caus. meaning: see aor. *avedi*); meaning twofold: either intellectually 'to know' (cp. *veda*), or with ref. to general feeling 'to experience' (cp. *vedanā*). – For the present tense two bases are to be distinguished, viz. *ved^o*, used in both meanings; and *vedit^o* (= **vedit^o*), a specific Pāli formation after the manner of the 4 th (y) class of sz. verbs, used only in meaning of 'experience'. Thus *vedeti*: (a) to know (as = acc., equal to 'to call'); (b) to feel, to experience. – *vediyati*: to feel, to experience a sensation or feeling (usually with *vedanañ* or pl. *vedanā*); – aor. *avedi* he knew, recognized.

253 P. *paccaya* [paṭi+i, vö. v. *pratyaya*& p. *pacceti*, *paṭicca*] (PED: lit. resting on, falling back on, foundation; cause, motive etc. 1. (lit.) support, requisite, means, stay. Usually with ref. to the 4 necessities of the bhikkhu's daily life, viz. *cōvara*, *piṇḍapāta*, *senāsana*, *bhesajja*, i. e. clothing, food as alms, a dwelling-place, medicine; 2. (applied) reason, cause, ground, motive, means, condition; the fourfold cause (*catubbidhō paccayo*) of *rūpa* (material form) consists of *kamma*, *citta*, *utu*, *āhāra*.)

254 Eltűnése, pusztulása, p. *khaya* [sz. *kṣaya*, *kṣi*, *kṣiṇoti* & *kṣiṇāti*] waste, destruction, consumption; decay, ruin, loss; of the passing away of night; mostly in applied meaning with ref. to the extinction of passions & such elements as condition, life, & rebirth.

Ekkor az Áldott az utolsó éjszakai őrség idején²⁵⁵ elméjével mindkét irányban végigjárta a keletkezés egymáson függő láncszemeit: A nemtudás függnek a létesüléselemek, a létesüléselemeken függ a tudat[osság], a tudat[osság]on függ a név és forma, a név és formán függ a hat érzék; a hat érzéken függ az érintkezés, az érintkezésen függ(nek) az érzet(ek), az érzet(ek)en függ a szomj, a szomjon függ a hozzátapadás, a hozzátapadáson függ a létesülés, a létesülésen függ a továbblétesülés, a továbblétesülésen függ az öregkor és a halál, a bánat, a sírás, a szenvedés, a levertség, a kétségbeesés. Így keletkezik a szenvedésnek ez az egész tömkelege.

A nemtudás teljes megszűnése és kioltódása létesüléselemek kioltódásához vezet, a létesüléselemek kioltódása a tudat[osság] kioltódásához vezet, a tudat[osság] kioltódása a név és forma kioltódásához vezet, a név és forma kioltódása a hat érzék kioltódásához vezet, a hat érzék kioltódása az érintkezés kioltódásához vezet, az érintkezés kioltódása az érzet(ek) kioltódásához vezet, az érzet(ek) kioltódása a szomj kioltódásához vezet, a szomj kioltódása a hozzátapadás kioltódásához vezet, a hozzátapadás kioltódása a létesülés kioltódásához vezet, a létesülés kioltódása a továbblétesülés kioltódásához vezet, a továbblétesülés kioltódásával az öregkor és a halál, a bánat, a sírás, a szenvedés, a levertség, a kétségbeesés is kioltódnak. Így szűnik meg a szenvedésnek az egész tömkelege.

Miután [mind]erre ráébredt, az Áldott szívének örömeiben ezeket mondta: „Amikor a bráhmána meditációjának tűzében láthatóvá válnak a tények igaz mivoltukban, [szilárdan] áll széjjelszórva²⁵⁶ a Kísértő seregét²⁵⁷ bevilágítva²⁵⁸ a levegőget²⁵⁹ mint a Nap²⁶⁰.”

HÁROM SAJÁTOSSÁG

Uppādasutta²⁶¹, AN III.134 (PTS: A i 286)

Akár születnek²⁶² Tathágaták, akár nem – szerzetesek –, megmarad²⁶³ a tény mint a dolgok megváltoztathatatlan és szükségszerű²⁶⁴ sajátja, hogy “minden *szankhāra*: nem-állandó (*anicca*)”.

255 P. *rattiyā pacchimanā yāmanā*.

256 P. *vidhūpeti* (° *dhūpayati*) [*vi+dhūpayati*] PED: 1. to fumigate, perfume, diffuse; 2. to scatter, destroy.

257 P. *mārasena*.

258 P. *obhāsati* [*o+bhāsati*, *bhās*, vö. sz. *Avabhāsati*] (PED: to shine, to be splendid. Caus. *obhāseti*, to make radiant or resplendent, to illumine, to fill with light or splendour.

259 P. *antarikkhā*, PED: [*v. antarikṣa (kṣi)*] lit. situated in between sky and earth] the atmosphere or air.

260 P. *suriyo* 'va.

261 P. *uppāda* [sz. *utpāda*, *ud+pad*], keletkezés, létesülés, felmerülés, születés, megjelenés; PED: coming into existence, appearance, birth.

262 Megjelennek, p. *uppāda*.

263 Fennáll, p. *thūta* [pp., *thūthati*] PED: standing, i. e. (see *thūta* I); – resting in, abiding in (° or with loc.); of time: lasting, enduring; fig. steadfast, firm, controlled.

264 P. *dhātu dhammāṭṭhatatā dhammaniyāmatā*. P. *dhātu* (f.) [sz. *dhātu*, *dadhāti*] [alkotó]elem/rész (pl. testrészt), alapelem (pl. igei gyök vagy valamilyen materiális dolog) PED: element. Closely related to *dhamma* in meaning, only implying a closer relation to physical substance. 1. A primary element (*pañhaṅgā, āpo, tejo, vāyo*, earth, water, fire, wind), otherwise termed *cattāro mahā-bhūtā(ni)*. 2. (a) Natural condition, property, disposition; factor, item, principle, form. In this meaning closely related to *khandha*. P. *dhamma* (m. &ritkán n.) [*v. dharna&dharmā*] számos jelentéstartalmat hordoz: tanítás/tan; törvény(esség), igazságos(ság), erény(esség); feltétel; jelenség, elmével megragadható 'dolog', tapasztalati/tudati tény. Bdhgh (DhsA38) így határozza meg: (1) *pariyatti*, [formába öntött] tan(itás); (2) *hetu*, feltétel, ok; (3) *gūṇa*, morális minőség vagy cselekedet, (4) *nisatta-nijjāta*, 'fenomenális' mint a 'szubsztanciális' ellentéte. PED: constitution. P. *thūtatā*, PED: the fact of standing or being founded on (°) S ii.25 = A i.286; p. *dhammāṭṭhatatā*: establishing of causes and effects. P. *niyāmatā* (f.) [absztr., *niyāma*, l. még *niyama*]: state of being settled, certainty, reliance, surety, being fixed in (°) S ii.25.

A Tathágata ráébred erre²⁶⁵, eléri ezt²⁶⁶, majd miután ráébredt és elérte²⁶⁷, tudtul adja²⁶⁸, megtanítja²⁶⁹, közlést teszi²⁷⁰, kihirdeti²⁷¹, feltárja²⁷², gondosan kifejti²⁷³ és világossá teszi²⁷⁴, hogy “minden *szankhára*: nem-állandó”.

Akár születnek Tathágaták, akár nem – szerzetesek –, megmarad a tény mint a dolgok megváltoztathatatlan és szükségszerű sajátja, hogy “minden *szankhára*: szenvedéssel teli (*dukkha*)”. A Tathágata ráébred erre, eléri ezt, majd miután ráébredt és elérte, tudtul adja, megtanítja, közlést teszi, kihirdeti, feltárja, gondosan kifejti és világossá teszi, hogy “minden *szankhára*: szenvedéssel teli”.

Akár születnek Tathágaták, akár nem – szerzetesek –, megmarad a tény mint a dolgok megváltoztathatatlan és szükségszerű sajátja, hogy “minden *dhamma*: nem-önmaga (*anátman*)²⁷⁵”. A Tathágata ráébred erre, eléri ezt, majd miután ráébredt és elérte, tudtul adja, megtanítja, közlést teszi, kihirdeti, feltárja, gondosan kifejti és világossá teszi, hogy “minden *dhamma*: nem-önmaga”.

Végjegyzetek

A *dhammát* valamennyi előfordulásánál hasonlóan értelmeztem.

Warren fordítása közel jár ehhez, ám nem sikerült maradéktalanul megoldania a problémát.²⁷⁶

Whether Buddhas arise, O priests, or whether Buddhas do not arise, it remains a fact and the fixed and necessary constitution of being, that all its elements are lacking in an Ego. (Warren 1896/2002: XII.)

Pedig az első két sajátosság fordításában a *saṅkhārā*k mint alkotóelemek és a *dhamma* mint alkotmány nagyon is értékes információkat hordoz.²⁷⁷ Azonban a harmadik sajátosság értelmezése már nem igazán sikerült. Az csak fokozza a bajt, hogy míg az első (két) *dhamma* angol

265 Felismeri [ezt], p. *abhisambujjhati* [*abhi+sambujjhati*] PED: to become wide-awake, to awake to the highest knowledge, to gain the highest wisdom (*sammāsambođhiṃ*).

266 P. *abhisameti* [*abhi+sameti*, *sam+i*] PED: to come by, to attain, to realise, grasp, understand. Thanissaro Bhikkhu szép kifejezésével: ‘áttör ahhoz’, ‘breaks through to that’, l. Végjegyzetek.

267 P. *abhisambujjhito* [*abhisameto*](ger.).

268 Elmondja, p. *ācikkhati* [Frekv., *ā+khyā*, i. e. *akkhāti*] PED: to tell, relate, show, describe, explain.

269 Rámutat, kihirdeti, p. *deseti* [sz. *deśayati*, kauz., *disati*] PED: to point out, indicate, show; set forth, preach, teach.

270 P. *paññāpeti* [kauz., *paññāti*] l. to make known, declare, point out, appoint, recognise, define.

271 P. *paññāpeti*, kauz., *paññāti* [*pa+sthā* = P. *tiññati*, l. még *paññāti*] PED to put down, set down.

272 P. *voicari* [*vi+carati*, *vr*; l. *voñāti*] PED: to uncover, to open.

273 P. *vibhāti* [*vi+bhāti*, i. e. *bhā* (*bhājeti*)] PED (lit.) to distribute, divide; (fig.) to distinguish, dissect, divide up, classify; to deal with something in detail, to go into details.

274 P. *uttānīkaroti*. PED: to make clear or open, to declare, show up, confess (a sin). P. *uttānī* (-) [with *kr&bhū*] open, manifest etc.

275 A szüntelenül változó világban hiába keresünk önmagát változatlanul megőrző szubsztanciát.

276 Az igazsághoz persze hozzátartozik, hogy az általam 1994-ben készített (Warren nagyban támaszkodó) fordítás – [i] “megmarad a tény mint a dolgok megváltoztathatatlan és szükségszerű sajátja, hogy minden létező valamennyi összetevője: nem-állandó” ... [ii] “megmarad a tény mint a dolgok megváltoztathatatlan és szükségszerű sajátja, hogy minden létező valamennyi összetevője: nem-lélek” – ugyanilyen, vagy talán még súlyosabb problémáktól szenved: például ugyanazzal a szóval (“összetevő”) fordítja a *saṅkhārā*kát és a *dhammā*kát. A “megmarad a tény mint a dolgok megváltoztathatatlan és szükségszerű sajátja” szófordulatot viszont egyelőre meghagytam, de ha találok jobbat, azt is kicserélem.

277 „[I]t remains a fact and the fixed and necessary constitution of being, that all the constituents of being (*saṅkhārā*) are transitory”. (Warren 1896/2002: XII.)

megfelelőjében expliciten szerepel a 'being' ('constitution of being'), addig a harmadik sajátosságban már csak a birtokos esetben álló mutató névmás szerepel: „all its elements (*dhammā*, pl.) are lacking in an Ego (*anattā*)”. Olyan az egész, mintha *szankhárakat* (constituent~element) fordítana a *dhammák* ('constitution') helyett is.²⁷⁸

Thanissaro Bhikkhu másképpen fordítja a szövegben szereplő *dhammákat*:

Whether or not there is the arising of Tathāgatas, this property stands – this steadfastness of the Dhamma, this orderliness of the Dhamma: All phenomena are not-self.

Azaz az első nála a nagybetűs *Dhamma* (Tan[/Törvény /Igazság]), a második pedig a kisbetűs *dhamma* (jelenség).

Woodward érdekes megoldása is hasonlóan tesz közöttük különbséget:

Monks, whether there be an appearance or non-appearance of a Tathāgata, this causal law of nature, this orderly fixing of things prevails, namely, All phenomena are not the self.²⁷⁹

A könnyebb érthetőség kedvéért megadom az első sajátosság teljes páli szövegét és a fordításait is.

Pāli (CST4):

Uppādā vā, bhikkhave, tathāgatānaṃ anuppādā vā tathāgatānaṃ, ñhitāva sā dhātu dhammaññhitatā dhammaniyāmatā. Sabbe saṅkhārā aniccā. Taṃ tathāgato abhisambujjhati abhisameti. Abhisambujjhitvā abhisametvā ācikkhati deseti paññāpeti paññāpeti vivaraṭṭhi vibhajati uttānikaroti – ‘sabbe saṅkhārā aniccā’ ti.

Warren 1896/2002:

Whether Buddhas arise, O priests, or whether Buddhas do not arise, it remains a fact and the fixed and necessary constitution of being, that all its constituents are transitory. This fact a Buddha discovers and masters, and when he has discovered and mastered it, he announces, teaches, publishes, proclaims, discloses, minutely explains, and makes it clear, that all the constituents of being are transitory. (p. XII.)

Woodward 1932/2006:

Monks, whether there be an appearance or nonappearance of a Tathagata, this causal law of nature,²⁸⁰ this orderly fixing of things²⁸¹ prevails, namely, All phenomena are impermanent. About this a Tathagata is fully enlightened, he fully

²⁷⁸ Igaz ezt elsőre kicsit nehéz a fordításból kihámozni.

²⁷⁹ *Anattā*, 'not within our power (?).' Comy. [Woodward's own, strange note on page 265. Vegyük észre a határozott névelőt is a fordításban a self (*ātman*) előtt.]

²⁸⁰ *Dhātu-dhammaññhitatā = sabhāva-ññhitatā*. Comy. Cf. Pts. of Contr. 387, 'that which, as cause, establishes elements as effects.' [Woodward's note 3 on p. 264.]

²⁸¹ *Dhamma-niyāmatā*, 'that which, as cause, invariably fixes things in our minds, as effects.' Cf. S. ii, 25, where a further term is added, *idappaccayatā*, the relation of this to that.' [Woodward's note 4 on p. 264.] (A többször hivatkozott S. ii, 25 valójában S 2.12.20-nak felel meg.)

understands it. So enlightened and understanding he declares, teaches and makes it plain. He shows it forth, he opens it up, explains and makes it clear: this fact that all phenomena are impermanent. (p. 264–265.)

Thanissaro 1996/2013:

Monks, whether or not there is the arising of Tathāgatas, this property stands – this steadfastness of the Dhamma, this orderliness of the Dhamma: All processes are inconstant. The Tathāgata directly awakens to that, breaks through to that. Directly awakening & breaking through to that, he declares it, teaches it, describes it, sets it forth. He reveals it, explains it, & makes it plain: All processes are inconstant.

A feltételekről (*paccaya*) szóló szuttát is érdemes megnézni.

SN 2.12.20[10] Pāli (CST4):

avijjāpaccayā, bhikkhave, saṅkhārā uppādā vā tathāgatānaṃ anuppādā vā tathāgatānaṃ, ʃhītāva sā dhātu dhammaʃʃhītataḍ dhammaniyāmatā idappaccayatā. Taṃ tathāgato abhisambujjhati abhisameti. Abhisambujjhitvā abhisametoā ācikkhati deseti paṇṇāpeti paṭṭhapeti vivarati vibhajati uttānikaroti. ‘Passathā’ti cāha ‘avijjāpaccayā, bhikkhave, saṅkhārā’.

Bodhi 2000:

,With ignorance as condition, volitional formations’: whether there is an arising of Tathāgatas or no arising of Tathāgatas, that element still persists, the stableness of the Dhamma, the fixed course of the Dhamma, specific conditionality. A Tathāgata awakens to this and [26] breaks through to it. Having done so, he explains it, teaches it, proclaims it, establishes it, discloses it, analyses it, elucidates it. And he says: ,See! With ignorance as condition, bhikkhus, volitional formations.’ (p. 551.)

Láthatjuk, hogy Bhikkhu Bodhi Thanissaréhoz hasonlóan jár el.

A SZÁNTÓVETŐ ALAKJÁBAN MEGJELENŐ KÍSÉRTŐ Kassaka, SN 4.2.9

[Szávatthiban.] Abban az időben²⁸² az Áldott a Nirvánáról prédikált²⁸³, világosságot gyűjtött²⁸⁴, megörvendeztette²⁸⁵, ösztönözte²⁸⁶ és buzdította²⁸⁷ a szerzeteseket. A szerzetesek [pedig] összeszedett figyelemmel hallgatták a tanítást²⁸⁸, majd miután meggyőződtek annak igazságáról, megragadták és megőrizték szívükben [az Áldott szavait]²⁸⁹.

282 P. *tena ... samayena*.

283 Dhamma-beszéddel (*dhammiyā kathāya*) [gyűjtött világosságot, ... a Nirvánáról].

284 P. *sandasseti* (kauz.), tanít, útmutatást ad (*sandissati* [*saṃ+dissati*], együtt mutatkozik/látszik valakivel; egyetért valamivel).

285 P. *sampahaṃseti* (kauz.) megörvendeztet (sampahaṃsati [*saṃ+pahaṃsati*], örül, örvendezik).

286 P. *samādapeti* (kauz.), ösztönöz, feleml (samādapeti [*saṃ+ādapeti*]).

M ii.104; S i.132.]

287 P. *samuttejeti* (*saṃ-ud-tij*), buzdít, megörvendeztet, rajongással tölt el.

288 P. *dhamma*.

289 P. *sabbacetasa*, PED: all-hearted, with all one’s mind or heart, in phrase *aʃʃhikatoḍ manasi-katoḍ sabbacetasa saman-nāharitva ohitasoto* (of one paying careful & proper attention).

Ekkor Mára, a Gonosz²⁹⁰, ezt gondolta magában: „Ez a Gótama szerzetes a Nirvánáról prédikál, világosságot gyűjt, megörvendeztet, ösztönzi és buzdítja a szerzeteseket. A szerzetesek pedig összeszedett figyelemmel hallgatják a tanítást, majd miután meggyőződtek annak igazságáról, megragadják és megőrzik szívükben [az Áldott szavait]. Mi lenne, ha Gótama szerzetes közelébe férköznék, és összezavarnám²⁹¹ [a szívét]?”

Ekkor Mára, a Gonosz, szántóvető alakját²⁹² öltötte magára²⁹³, vállára vet²⁹⁴ egy hatalmas ekét²⁹⁵, kezébe fogott²⁹⁶ egy hosszú ösztökét²⁹⁷, és [durva] kenderruhában²⁹⁸, kócosan²⁹⁹, összesározódott lábakkal³⁰⁰ megjelent az Áldott előtt, és e szavakkal fordult hozzá:

Szerzetes, nem láttál egy ökröt³⁰¹ errefelé?

Mi szüksége a Gonosznak ökörre?³⁰²

Ó szerzetes, enyém a szem³⁰³, enyéme a formák³⁰⁴, s enyém a látás³⁰⁵. Hová mehetnél, hogy megszabadulj tőlem?

Ó szerzetes, enyém a fül³⁰⁶, enyéme a hangok³⁰⁷, s enyém a hallás³⁰⁸. Hová mehetnél, hogy megszabadulj tőlem?

Ó szerzetes, enyém az orr³⁰⁹, enyéme a szagok³¹⁰, s enyém a szaglás³¹¹. Hová mehetnél, hogy megszabadulj tőlem?

Ó szerzetes, enyém a nyelv³¹², enyéme az ízek³¹³, s enyém az ízlelés³¹⁴. Hová mehetnél, hogy megszabadulj tőlem?

290 P. *pāpimant* (mn.) [*pāpa*, vö. v. *pāpman*] bűnös, gonosz; fn. a Gonosz (the Evil).

291 P. *vicakkhukamma*, összezavar, elvakít, *vicakkhu* (mn.) [*vi+cakkhu*] világtalan, vak. PED: ‘making blind or perplexed’.

292 P. *kassaka-vaṇṇa*, szántóvető/paraszt (*kassaka*) alakját/”színét” (*vaṇṇa*, [vö. v. *vaṇṇa*]).

293 P. *abhinimminitoṃ*, hat. igenév (ger.) (*abhinimmināti*, [mágikus erővel] teremt, PED: create [by magic]).

294 P. *khandha* (‘*khandhe karitoṃ* [ger.]’, ‘vállára véve’).

295 P. *mahanta naṅgala*.

296 P. *gahetvā*(ger.).

297 P. *āṅgha pācanayaṭṭhi*.

298 P. *sāṅhasāṅgi* [*sāṅha* (*kender*) + *ruha* (*sāṅgi*)]-*nivatttha* [pp., *ni+vasati*], [durva] kenderruhába öltözött(en), PED: ‘clothed in or with (-^o or acc.), dressed, covered’.

299 P. *haṭṭha-kaṭṭha-keṣa*, PED: ‘with dishevelled hair’.

300 P. *kaddama*[sár]-*makkhita* [összekente, pp. *makkheti*] *pāda*[láb].

301 P. *balivadda*.

302 Minek neked ökör, Gonosz? P. *kim pana pāpima te balivaddhē ti*.

303 P. *cakkhu*.

304 P. *rūpā*(t.sz.).

305 Szem-érintkezés/kontaktus és [(a) látás (alapjául szolgáló)] tudat (p. *cakkhu-samphassa-viññānāyatana*).

306 P. *sota*.

307 P. *saddā* (t.sz.).

308 Fül-érintkezés/kontaktus és [(a) hallás (alapjául szolgáló)] tudat (p. *sota-samphassa-viññānāyatana*).

309 P. *ghāṇa*.

310 P. *gandhā* (t.sz.).

311 Orr-érintkezés/kontaktus és [(a) szaglás (alapjául szolgáló)] tudat (p. *ghāṇa-samphassa-viññānāyatana*).

312 P. *jivhā*.

313 P. *rāsā* (t.sz.).

314 Nyelv-érintkezés/kontaktus és [(a) ízlelés (alapjául szolgáló)] tudat (p. *jivhā-samphassa-viññānāyatana*).

Ószerzetes, enyém a test³¹⁵, enyéme a tapintható dolgok³¹⁶, s enyém a tapintás³¹⁷. Hová mehetnél, hogy megszabadulj tőlem?

Ó szerzetes, enyém az elme³¹⁸, enyéme a [tudati] tények³¹⁹, s enyém a [z elmebeli] tapasztalás³²⁰. Hová mehetnél, hogy megszabadulj tőlem?

Igaz, Gonosz, tiéd a szem, tiéd a formák, tiéd a látás³²¹; de ahol nincs szem, nincsenek formák, nincs látás, oda, Gonosz, nem jöhetsz utánam!

Igaz, Gonosz, tiéd a fül, tiéd a hangok, tiéd a hallás³²²; de ahol nincs fül, nincsenek hangok, nincs hallás, oda, Gonosz, nem jöhetsz utánam!

Igaz, Gonosz, tiéd az orr, tiéd a szagok, tiéd a szaglás³²³; de ahol nincs orr, nincsenek szagok, nincs szaglás, oda, Gonosz, nem jöhetsz utánam!

Igaz, Gonosz, tiéd a nyelv, tiéd az ízek, tiéd az ízlelés³²⁴; de ahol nincs nyelv, nincsenek ízek, nincs ízlelés, oda, Gonosz, nem jöhetsz utánam!

Igaz, Gonosz, tiéd a test, tiéd a tapintható dolgok, tiéd a tapintás³²⁵; de ahol nincs test, nincsenek tapintható dolgok, nincs tapintás, oda, Gonosz, nem jöhetsz utánam!

Igaz, Gonosz, tiéd az elme, tiéd a [tudati] tények, tiéd a [z elmebeli] tapasztalás; de ahol nincs elme, nincsenek [tudati] tények, nincs [elmebeli] tapasztalás³²⁶, oda, Gonosz, nem jöhetsz utánam!

„Míg minden azt harsogja: én,
S mindenről azt mondják: enyém,
Szíved ,én' tartja megszállva,
S előlem el nem menekülsz!

Semmi sem mondja már, hogy én,
Nem mondják semmiről: enyém.
Mevagy, Gonosz, a harcnak vége;
Énrám az úton nem találsz.”

315 P. *kāya*, test (mint 'tapintószerv').

316 P. *poṭṭhabba=phoṭṭhabba*.

317 P. test-érintkezés/kontaktus és [(a) tapintás (alapjául szolgáló)] tudat (p. *kāya-samphassa-viññānāyatana*).

318 P. *mano* (vö. v. *manas*).

319 Elmével megragadható dolgok (p. *dhammā* [t.sz.]).

320 Elmebeli megragadás: elme-érintkezés/kontaktus és [(az) elme(beli megragadás alapjául szolgáló)] tudat (p. *mano-samphassa-viññānāyatana*).

321 P. *cakkhu-samphassa-viññānāyatana*.

322 P. *sota-samphassa-viññānāyatana*.

323 P. *ghāna-samphassa-viññānāyatana*.

324 P. *jivhā-samphassa-viññānāyatana*.

325 P. *kāya-samphassa-viññānāyatana*.

326 P. *mano-samphassa-viññānāyatana*.

PÉLDÁZAT A TÚZRÓL
Aggivacchagotta sutta, MN 72

Így hallottam.

Egy alkalommal az Áldott Szávatthiban, az Anáthapindika parkbéli Dzsétavana ligetben tartózkodott. Ekkor odament hozzá egy Vaccsha nevű vándoraszkéta, s amint a közelébe ért, köszöntötte őt, majd az udvariassági formaságok után tisztelettudóan letelepedett a Áldott mellé, az oldalánál ülve pedig így szól:

— Hogy is van ez? Vajon Gótama nézete³²⁷ szerint a világ örök, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés³²⁸?

— Nem, Vaccsha, nem tartom úgy, hogy a világ örök, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés.

— Nos, akkor talán Gótama nézete szerint a világ nem örök, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés?

— Nem, Vaccsha, nem tartom úgy, hogy a világ nem örök, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés.

— Vajon Gótama nézete szerint a világ véges kiterjedésű, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés?

— Nem, Vaccsha, nem tartom úgy, hogy a világ véges kiterjedésű, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés.

— Akkor Gótama nézete szerint a világ végtelen kiterjedésű, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés? — Nem, Vaccsha, nem tartom úgy, hogy a világ végtelen kiterjedésű, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés.

— Vajon Gótama nézete szerint a lélek³²⁹ és a test³³⁰ azonos, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés? — Nem, Vaccsha, nem tartom úgy, hogy a lélek és a test azonos, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés.

— Akkor Gótama nézete szerint a lélek és a test különböznek, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés?

— Nem, Vaccsha, nem tartom úgy, hogy a lélek és a test különböznek, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés.

327 P. *ditthi*.

328 Fórizs 1995: tévedés, HCW 1896: false [view], VJ 1989: téves nézet, BB 1995: wrong, TB 1997: worthless, PFCs 2011: ostobaság. PED: *mogha* (adj.) empty, vain, useless, stupid, foolish; D I.187 (opp. to *sacca*), 199; Sn 354; Dh 260 (°*jīma* grown old in vain; DhA II.34 (°*ṃ tassa jīvitaṃ*: not in vain). -*purisa*, a stupid or dense fellow Vin IV.126, 144. MWD: Vedic *mogha*, m(ā)n. (later sz. *moha*, √*muh*) vain, fruitless, useless, unsuccessful, unprofitable (ibc. ind. in vain, uselessly, without cause) RV etc.

329 P. *jīva*.

330 P. *śarīra*.

— Vajon Gótama nézete szerint a tathāgata a halál után is létezik, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés?

— Nem, Vaccsha, nem tartom úgy, hogy a tathāgata a halál után is létezik, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés.

— Akkor Gótama nézete szerint a tathāgata a halál után nem létezik, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés?

— Nem, Vaccsha, nem tartom úgy, hogy a tathāgata a halál után nem létezik, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés.

— Akkor Gótama nézete szerint a tathāgata a halál után létezik is meg nem is, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés?

— Nem, Vaccsha, nem tartom úgy, hogy a tathāgata a halál után létezik is, meg nem is, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés.

— De akkor Gótama nézete szerint a tathāgata a halál után sem nem létezik, sem nem nem létezik, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés?

— Nem, Vaccsha, nem tartom úgy, hogy a tathāgata a halál után sem nem létezik, sem nem nem létezik, és csak ez az elképzelés igaz, a többi nézet pedig mind tévedés.

...

— De milyen problémára³³¹ bukkant Gótama e nézetekkel³³² szemben, ami arra készteti, hogy egyiküket se tegye magáévá?

— Ó Vaccsha, az, hogy a világ örök, nem más, mint nézetek sűrű bozótja³³³, nézetek erdeje, nézetek zavara, nézetek kínlódatos³³⁶ (vö. *kāya-gata*). HCW 1986, FL 1995, TB 1997. Ugyanakkor a PED szerint a *ditthigata* (nt.) jelentése lehet: 'resorting to views', theory, groundless opinion, false doctrine. Így pl. PFCs 2011: 'alaptalan nézetek (baseless/fictitious views)'; BB 1995: 'speculative views'.
333 PED: *gahana* [sz. *gahana*, cp. also *ghana*] 1. adj. deep, thick, impervious, only in a clear, unobstructed, free from obstacles. 2. nt. an impenetrable place, a thicket jungle, tangle.
334 P. *dukkha*.
335 P. *viḡhāta*. HCW 1896: ruin. PED: *viḡhāta* [*vi+ghata*] 1. destruction, killing, slaughter; 2. distress, annoyance, upset of mind, trouble, vexation; 3. opposition.
336 P. *upāyāsa*.
337 P. *pariḡāha*. HCW 1896: agony. PED: *pariḡāha* [*pari+ḡāha* of *dah*, cp. *pariḡahati*. burning, fever; fig. fever of passion, consumption, distress, pain.
338 P. *nibbida*.
339 P. *virāga*.
340 P. *nirodha*.
341 P. *upasama*.
342 P. *abhiñña*.
343 P. *sambodha*.
344 P. *nibbāna*.

331 Vagy veszélyre (P. *ādīnava* [*ā + dīna + va* (nt.), PED: a substantivised adj., orig. meaning 'full of wretchedness', cp. BSk. *ādīnava* M Vastu III.297 (misery)] disadvantage, danger.

332 A p. *ditthi-gata*, 'nézetekkel kapcsolatos' (vö. *kāya-gata*). HCW 1986, FL 1995, TB 1997. Ugyanakkor a PED szerint a *ditthigata* (nt.) jelentése lehet: 'resorting to views', theory, groundless opinion, false doctrine. Így pl. PFCs 2011: 'alaptalan nézetek (baseless/fictitious views)'; BB 1995: 'speculative views'.

333 PED: *gahana* [sz. *gahana*, cp. also *ghana*] 1. adj. deep, thick, impervious, only in a clear, unobstructed, free from obstacles. 2. nt. an impenetrable place, a thicket jungle, tangle.

334 P. *dukkha*.

335 P. *viḡhāta*. HCW 1896: ruin. PED: *viḡhāta* [*vi+ghata*] 1. destruction, killing, slaughter; 2. distress, annoyance, upset of mind, trouble, vexation; 3. opposition.

336 P. *upāyāsa*.

337 P. *pariḡāha*. HCW 1896: agony. PED: *pariḡāha* [*pari+ḡāha* of *dah*, cp. *pariḡahati*. burning, fever; fig. fever of passion, consumption, distress, pain.

338 P. *nibbida*.

339 P. *virāga*.

340 P. *nirodha*.

341 P. *upasama*.

342 P. *abhiñña*.

343 P. *sambodha*.

344 P. *nibbāna*.

...

— Ó Vaccsha, az, hogy a tathāgata a halál után sem nem létezik, sem nem nem létezik, nem más, mint nézetek sűrű bozótja, nézetek erdeje, nézetek zavara, nézetek kínlódása, nézetek béklyója. Ez az elképzelés nyomorúsággal, csüggedéssel, kétségbeeséssel és égető lázzal jár, és nem vezet [a világtól való] elforduláshoz, a szenvedélyek megszűnéséhez, kioltódáshoz, lecsendesüléshez, igaz megismeréshez, megvilágosodáshoz, a Nirvánához. Ez a probléma ezekkel az elképzelésekkel, és ezért egyik sem a nézetem.

— De van egyáltalán Gótamának saját nézete?

— Ó Vaccsha, a tathāgata megszabadult³⁴⁵ minden nézettől. Azt viszont látja, hogy ez a forma, ez a forma megjelenése, ez a forma eltűnése; látja, hogy ez az érzés, ez az érzés megjelenése, ez az érzés eltűnése; látja, hogy ez az észlelés, ez az észlelés megjelenése, ez az észlelés eltűnése; látja, hogy ezek az akarati tényezők, ez az akarati tényezők megjelenése, ez az akarati tényezők eltűnése; látja, hogy ez a tudat, ez a tudat megjelenése, ez a tudat eltűnése. Ezért mondom, hogy a tathāgata elérte a szabadulást, mivel nem tapad hozzá semmihez³⁴⁶, mivel minden vélekedés³⁴⁷, minden gondolati konstrukció³⁴⁸, képzelgés vagy önteltség³⁴⁹, az „én” és az „enyém” minden oka, támasztéka³⁵⁰ elpusztult, nyomtalanul eltűnt, kioltódott, hátrahagyta őket, lemondott róluk.

— De Gótama, hol születik újjá az a bhikkhu, akinek az elméje így megszabadult³⁵¹?

— Azt mondani, Vaccsha, hogy újjászületik, nem megfelelő³⁵².

— Akkor talán, Gótama, nem is születik újjá?

— Azt mondani, Vaccsha, hogy nem születik újjá, nem megfelelő.

— Akkor talán, Gótama, újjá is születik, meg nem is?

— Azt mondani, Vaccsha, hogy újjá is születik, meg nem is, nem megfelelő.

— Akkor talán, Gótama, sem újjászülető, sem nem újjászülető?

— Azt mondani, Vaccsha, hogy sem újjászülető, sem nem újjászülető, nem megfelelő.

345 PED: *apanīta* [sz. *apanīta*, pp. of *apa* + *nī*] taken away or off, removed, dispelled.

346 PED: *anupādā* [= *anupādāya*, ger. of *an* + *upādīyati* (*upa* + *ā* + *dā*, to take hold of, to grasp, cling to, show attachment (to the world). HCW 1896: „the tathāgata has attained deliverance and is free from attachment.” taking into account the usage of the gerund another translation is possible: the tathāgata has attained freedom through (/by means of) non-attachment/ not-clinging. BB 1995: „the tathāgata is liberated through not clinging; TB 1997: ‘A tathāgata is, through lack of clinging/sustenance, released’.

347 P. *sabbamaññita*.

348 P. *sabbamathita*.

349 P. *mānānusaya*. PED: *māna* [late Vedic & Epic sz. *māna*, fr. man, orig. meaning perhaps „high opinions” (Def. of root see partly under *māneti*, partly under *mināti*) 1. pride, conceit, arrogance; *māna* is one of the principal obstacles to Arahantship. A detailed analysis of *māna* in tenfold aspect is given at Nd1 80=Nd2 505.

350 P. *ahaṅkāra* & *mamakāra*.

351 P. *vimuttacitto*.

352 P. *upapajjatīti kho, vaccha, na upeti*. Cf. TB 1997: „‘Reappear,’ Vaccha, doesn’t apply.” or BB 1995: „the term ‘reappears’ does not apply, Vaccha.”

...

— Gótama, elvesztem, nem tudom, mit gondoljak ezzel kapcsolatban, teljesen összezavarodtam, eltűnt a Gótamába vetett bizalmam, amely az előző párbeszédünkön alapult.

— Semmi baj, Vaccsha.³⁵³ természetes, hogy nem érted. Az is természetes, hogy össze vagy zavarodva.³⁵⁴

Mélyértelmű és rejtélyes³⁵⁵ dhamma ez, Vaccsha, nehéz belátni³⁵⁶, nehéz felfogni³⁵⁷. Nyugalmat árasztó³⁵⁸, kitűnő³⁵⁹, de nem lehet pusztán érvelés révén eljutni hozzá³⁶⁰, finomszövést³⁶¹ értelmét csupán a bölcs foghatja fel³⁶². Bizony nehéz befogadni (/meglátni) ezt a te számodra, aki különböző nézeteket vallasz³⁶³, másban hiszel³⁶⁴, mások befolyása alatt állsz³⁶⁵, más gyakorlatot követsz³⁶⁶, más tanító lábainál ülsz³⁶⁷. Ezért, Vaccsha, fel fogok tenni neked néhány kérdést. Válaszold rájuk úgy, ahogy jónak látod!

— Mit gondolsz, Vaccsha, ha egy tűz égne előtted, vajon tudomást szereznél arról, hogy „Itt ég előttem ez a tűz?” — Gótama, ha egy tűz égne előttem, tudomást szereznék arról, hogy „Itt ég előttem ez a tűz.” — Nos, tegyük fel, Vaccsha, hogy valaki megkérdezi tőled: „Mi az, amitől ez az előtted égő tűz függ?” Mit válaszolnál? — Gótama, ha valaki megkérdezné tőlem: „Mi az, amitől ez az előtted égő tűz függ?” Azt válaszolnám neki, hogy attól a fűtől és fától függ, ami táplálja.

— És ha ez az előtted égő tűz kialudna, vajon tudomást szereznel-e róla Vaccsha, hogy kialudt?

353 P. *Alañhi te, vaccha, aññāyāya, alaṇi sammohāya.* PED: *alaṇi* (ind.) [Vedic *aram*] emphatic particle. 1. In affirm. sentences: part. of assurance & emphasis = for sure, very much (so), indeed, truly. In connection with a dat. or an infin. the latter only apparently depend upon *alaṇi*, in reality they belong to the syntax of the whole sentence. Cf. Vedic *aram* (fr. *ṛ*), an adv. acc. of *ara* (adj.) suitable; fitly, aptly, rightly. 2. In neg. or prohib. sentences: part. of disapprobation reproach & warning; enough! have done with! fie! stop! alas! (see *are*). (a) (abs.) enough; (b) with voc.: *alaṇi Devadatta mā te rucci sanghabhedo* „look out D. or take care D. that you do not split up the community” Vin II.198; (c) enough of (with instr.): *alaṇi ettakena* enough of this Miln 18.

354 HCW 1896: “Enough, O Vaccha! Be not at a loss what to think in this matter, and be not greatly confused.” BB 1995: “It is enough to cause you bewilderment, Vaccha, enough to cause you confusion.” VJ 1989: “Vaccsha, elég ebből a tudatlanságból, elég ebből a bizonytalanságból!” FL 1994: “Elég már! Vaccsha, szedd össze magad, ne légy összezavarodva!” PFCs 2011: “Persze, hogy nem érted, Vaccsha, persze, hogy összezavarodtál!” TB 1997: “Of course you’re befuddled, Vaccha. Of course you’re confused.”

355 P. *gambhīra*.

356 P. *duddasa*.

357 P. *duranubodha*.

358 P. *santa*.

359 P. *pañña*. PED: *pañña* (adj.) [pp. of *pa+neti*] 1. (lit.) brought out or to, applied, executed; used with ref. to punishment (see *paneti daṇḍaṇi*) Pv IV.166 (°*daṇḍa* receiving punishment). – 2. (appld.) brought out or forth, (made) high, raised, exalted, lofty, excellent.

360 P. *atakkāvacaro*. PED: *atakkāvacarā* in phrase *dhammā gambhīrā duddasā a° nipuṇā* (views, etc.) deep, difficult to know, beyond logic (or sophistry: i. e. not accessible to doubt?), profound. Andersen: ‘being beyond the sphere of thought’. (*Takka* 1 [sz. *tarka* doubt; science of logic, lit. ‘turning & twisting’] doubt; a doubtful view.

361 P. *nipuṇa*. PED: *nipuṇa* (adj.) [sz. *nipuṇa*, dial. for *nipṛṇa*, to *prṇoti*, *pr*] clever, skilful, accomplished; fine, subtle, abstruse.

362 P. *paññatavedanīya*. PED: *pañña* (adj.), [cp. v. *pañña*] wise, clever, skilled, circumspect, intelligent) + *vedanīya* (1. to be known, intelligible, comprehensible; 2. to be experienced). BB 1995 and TB 1997: ‘to-be-experienced by the wise’, VJ 1989: ‘csak tudósoknak való’ (it’s only for scholars); PFCs 2011: ‘csak a hozzáértők foghatják fel’.

363 P. *aññadīṭṭhika*.

364 P. *aññakhantika*.

365 P. *aññarucika*.

366 P. *aññatrayoga*.

367 P. *aññatrācariyaka*.

— Ha az előttem lévő tűz kialudna, természetesen tudomást szereznék arról, hogy kialudt.

— Ha most valaki megkérdezné tőled, Vaccsha, hogy melyik irányban aludt ki a tűz, keleti, nyugati, északi vagy netalán déli irányban, mit válaszolnál neki? — Gótama, a kérdés nem megfelelő. Hiszen a tűz a fűtől és a fától függ, ami táplálja. Így amikor az összes táplálék elfogyott és a tűz nem tudott további táplálékhoz jutni, akkor táplálék nélkül a tűz egyszerűen kialudt.

— Éppen így Vaccsha, mindazon forma, ...mindazon érzés, ...mindazon észlelés, ...mindazon akarati tényezők, ...mindazon tudat, amelynek révén bármilyen tulajdonság tulajdonítható lenne³⁶⁸ a tathāgatának, hátra lett hagyva³⁶⁹, teljesen el lett pusztítva³⁷⁰, gyökereivel együtt ki lett tépve³⁷¹, mint egy pálmafa, amit megfosztottak az alapjától³⁷² és nem szökkenhet szárbá³⁷³ soha többé³⁷⁴. Ó Vaccsha, a tathāgata, aki kiszabadult abból a fogságból, amit tudatnak neveznek, mérhetetlenül mély és kimeríthetetlen, mint a hatalmas óceán. Azt mondani, hogy újjászületik, nem megfelelő. Azt mondani, hogy nem születik újjá, nem megfelelő. Azt mondani, hogy újjá is születik, meg nem is, nem megfelelő. Azt mondani, hogy sem újjászülető, sem nem újjászülető, nem megfelelő.

Miután az Áldott így tanította, Vaccsha, a vándoraskéta, ezekkel a szavakkal fordult hozzá:

— Olyan ez, Gótama, mintha egy falu³⁷⁵ vagy vásárhely³⁷⁶ peremén álló hatalmas szálfafa, amely – mulandó lévén – kénytelen volt elhullatni lombját és elveszíteni ágait³⁷⁷, amelyről lefoszlott a hánca és a kérge³⁷⁸, s elpusztult fateste³⁷⁹, mégis ott állna lényegében³⁸⁰ tisztán³⁸¹, rendíthetetlenül³⁸². Ugyanígy Gótama tanítása, amely szintén elhullatta lombját és elveszítette ágait, amelynek szintén lefoszlott a hánca és a kérge, s elpusztult fateste, mégis itt áll lényegét tekintve tisztán, rendíthetetlenül. Ó Gótama! Ez nagyszerű! Gótama! Ez csodálatos!

— Olyan ez, Gótama, mintha valaki felállítaná, amit ledöntöttek, mintha valaki feltárná, ami elrejtett, mintha valaki az elveszett vándornak utat mutatna, mintha lámpást vinne a sötétbe,

368 P. *paññāpayamāno paññāpeyya* (PED: *paññāpeti* [caus. of *pajānūti*] 1. to make known, declare, point out, appoint, assign, recognise, define.)

369 P. *pañña*.

370 P. *anabhāvaṃ-kataṃ*.

371 P. *ucchinna-mūla*.

372 P. *tālāvatthukataṃ (tāla avatthu kata)*.

373 P. *anuppāda-dhammaṃ*.

374 P. *āyatim*. PED: *āyati* (f.) [*ā* + *yam*] (vö. sz. *āyati*) 'stretching forth', extension, length (of time), future. Only (?) in acc. *āyatim* (adv.) in future. MWD: *āyati* f. stretching, extending RV i.139, extension, length; following or future time; the future; the long run'.

375 P. *gāma*. PED: *gāma* [Vedic *grāma*, heap, collection, parish] a collection of houses, a hamlet, a habitable place (opp. *arañña*), a parish or village having boundaries & distinct from the surrounding country. In size varying, but usually small & distinguished from *nigama*, a market-town. It is the smallest in the list of settlements making up a „state” (*raṭṭhaṃ*). See also janapada, inhabited country, the country (opp. town or market-place), the continent; politically: a province, district, county DI.136 (opp. *nigama*).

376 P. *nigama*.

377 P. *sākhūpalāsā*. Dvandva szóössz.: *sākhā* (branch) + *palāsa* (2. leaf; collectively (nt.) foliage, pl. (nt.) leaves).

378 P. *tacapaṭāṭikā*. Dvandva: *taca* (bark; outer skin) + *paṭāṭikā* (f. the crust of a tree; but here it rather means the alburnum (sapwood)).

379 P. *pheggū*. PED: *pheggū* [cp. v. *phalgu*] accessory wood, wood surrounding the pith of a tree, always with ref. to trees (freq. in similes), in sequence *mūla*, *sāra*, *pheggū*, *taca*, *paṭāṭikā* etc. It is represented as next to the pith, but inferior and worthless. At all passages contrasted with *sāra* (pith, substance). Thus at M i.192 sq., 488; D iii.51; S iv.168.

380 P. *sāre*. PED: *sāra*, the elect, the salt of the earth; substance, essence, choicest part (generally at the end of comp.), *sāre paṭiṭṭhito* established, based, on what is essential. TB 1997: 'it would stand as pure heartwood'; BB 1995: it became pure, consisting entirely of heartwood; PFCs 2011: 'tisztán megmarad a legjáva, a belső keményfa'.

381 P. *suddho assa*. HCW 1986: 'it were to stand neat and clean in its strength'. V.ö. PED: *suppatiṭṭhita*, firmly established.

382 P. [*sāre*] *patiṭṭhito*.

hogy azok, akiknek szemük van, lássanak. Gótama éppen így fejtette ki különböző oldalról megvilágítva a tant. Gótamánál keresek menedéket. Átadom magam Gótamának, a tannak, s a Közösségnek. Fogadjon be Gótama engem, aki nála keresek menedéket, aki átadom magam neki. Fogadjon el engem tanítványának Gótama, mától fogva egész életem végéig!

Irodalom

Pāli szövegek

CS4 1995: *Chaṭṭha saṅgāyana Tipiṭaka* (Version 4.0), Vipassana Research Institute. Dharmma Giri, Igatpuri, near Mumbai, India. [Online] URL: <https://www.tipitaka.org/> (megtekintve 2019. február 22.).

Pāli szótár

PED: T. W. Rhys Davids and William Stede, *Pali-English Dictionary*. Chipstead, 1921–5; repr. Oxford, 1999.

Felhasznált fordítások

Rhys Davids, T. W. 1899. *Dialogues of the Buddha. The Dīgha-Nikāya*. Vol. II of The sacred Books of the Buddhists. translated from the Pāli by t. W. Rhys Davids. London, H. Frowde, Oxford University Press.

Bodhi, Bhikkhu 2000. *The Connected Discourses of the Buddha. A Translation of the Saṃyutta Nikāya*. Translated from the Pāli by Bhikkhu Bodhi. Wisdom Publications, Boston.

Fórizs László 2013. Példázat a tűzről. Aggivacchagottasutta, MN 72. *Keréknymok* 2013/7: 129–149.

Thanissaro, Bhikkhu 2013. “*Dhamma-niyama Sutta: The Discourse on the Orderliness of the Dhamma*” (AN 3.134), translated from the Pāli by Thanissaro Bhikkhu. Access to Insight (BCBS Edition). [Online] URL: <http://www.accesstoinsight.org/tipitaka/an/an03/an03.134.than.html> (megtekintve 2019. február 22.).

Warren, Henry Clarke 1896/2002 *Buddhism in Translations*. Motilal Banarsidass, Delhi (1986/2002) & Harvard University Press, Cambridge, MA (1896/1953).

Woodward, F. L. (tr.) 1932/2006. *The Book Of The Gradual Sayings (Aṅguttara-Nikāya) or More-Numbered Suttas* Vol. I. with an Introduction by Mrs. Rhys Davids (PTS Translation Series, No. 22). Lancaster : The Pali Text Society.

Fórizs 2013-ban hivatkozott fordítások

- BB ŃB 2005 (1995): Bhikkhu Ńānamoli – Bhikkhu Bodhi: Aggivacchagotta Sutta. To Vacchagotta on Fire. In *The Middle Length Discourses of the Buddha: A Translation of the Majjhima Nikāya* (Teachings of the Buddha series). Translated from the Pāli. Original translation by Bhikkhu Ńānamoli, translation edited and revised by Bhikkhu Bodhi, 3rd edition, Wisdom Publications, Boston (1st ed. 1995).
- FL 1994: Példázat a tűzről (Maddzshima Nikája, 72. szutta). Fordította (Hungarian translation by) Fórizs László, in: *India bölcsessége* (The Wisdom of India), Gandhi Alapítvány – TKBF (Dharmagata Buddhist College), Budapest.
- HCW 1922 (1896): The Aggi-Vacchagotta Sutta. Translated from the Majjhima Nikāya By Henry Clarke Warren. In *Buddhism in Translations: Passages Selected from the Buddhist Sacred Books, Harvard Oriental Series, Vol 3. 8th Issue*, Harvard University Press, Cambridge, MA.
- FFCs 2011: *Aggivacchagotta Sutta. A Vaccshagottának elmondott tanítóbeszéd a tűzről*. Fordította Ruzsa Ferenc és Körtvélyesi Tibor vezetésével a páli fordító csoport (Horváth Hanna, Kovács Gábor, Laki Zoltán, Marton Péter, Máthé Veronika, Molnár Orsolya, Mudra Éva, Sembery Gábor), Budapest, 2011. Source: <http://a-buddha-ujja.hu/Szutta/Majjhima-72-cs1>.
- TB 1997: Aggi-Vacchagotta Sutta: To Vacchagotta on Fire. Translated from the Pali by Thanissaro Bhikkhu, ©1997–2012, Source: <http://www.accesstoinight.org/tipitaka/mn/mn.072.than.html>.
- VJ 2009 (1989, 2004): Vaccshagotta – Példázat a tűzről. Fordította Vekerdi József, in: *A Buddha beszédei*, Budapest: Helikon.